

HUKUKİ BELİRLİLİK İLKESİ ÇERÇEVESİNDE MEVZUAT YAPIM TEKNİĞİ VE MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ

*Legislative Drafting Technique and Legislative Information System
within the Context of the Principle of Legal Certainty*

Ahmet Alptekin DURU*

ÖZ

Hukuk devletinin bir bileşeni olan hukuki belirlilik ilkesi, kişilerin belirli bir olaya veya eyleme uygulanabilecek mevzuata erişebilmesini gerektirir. Bununla birlikte modern devletlerde mevzuatın kapsamı ve hacmi sürekli arttığı için mevzuata erişim daha önemli hale gelmiştir. Hukuk sisteminin işleyişi için resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulan, değiştirilen veya yürürlükten kaldırılan mevzuat hakkında bireylerin bilgi sahibi olduğu kabul edilmektedir. Ancak pratikte, kanun koyucunun, idarenin ve kişilerin yürürlükteki mevzuatı resmî gazete aracılığıyla belirlemesi oldukça zordur. Mevzuatı geniş bir kitleye sunan Mevzuat Bilgi Sistemi (MBS) bu bakımdan önemli bir işlev yürütmekte ve hukuki belirliliği artırmaktadır. Öte yandan Türk mevzuat yapım tekniğindeki bazı esaslı unsurların hukuk kurallarıyla değil teamüllerle belirlenmiş olması sorunlara yol açabilmektedir. Ayrıca MBS'nin mevcut işleyişindeki bazı noksanlıklar hukuki belirlilik ilkesini zedeleyen sonuçlar doğurmaktadır. Bu makalede, hukuki belirliliği artırmak üzere mevzuat yapım tekniğinin ve mevzuatın biçimsel yapısının bir kanunla düzenlenmesi, MBS'ye hukuki geçerlik tanınması, MBS'nin mevzuat gerekçelerini, uluslararası antlaşmaları, yüksek mahkemelerin iptal kararlarını

Makale Geliş Tarihi / Date Received: 05.11.2024.

Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 05.03.2025.

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: ahmetduru@akdeniz.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2969-6406>, ROR ID: <https://ror.org/01m59r132>

ve içtihadı birleştirme kararlarını kapsayacak biçimde geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hukuki belirlilik, mevzuat, mevzuat yapım tekniği, mevzuat bilgi sistemi, resmî gazete.

ABSTRACT

The principle of legal certainty, which is a component of the rule of law, mandates that individuals have access to legislation applicable to a particular event or action. Yet, access to legislation has become more important in modern states as the scope and volume of legislation are constantly increasing. It is acknowledged that for the legal system to operate effectively, people must be informed about the legislation published in the official journal, including its enactment, amendment, or repeal. It is exceedingly challenging for legislators, administrators, and individuals to ascertain the applicable legislation via the official journal. The Legislative Information System (LIS), which makes legislation available to a wide audience, performs an important function in this respect and increases legal certainty. However, the Turkish legislative drafting technique relies on conventions rather than legal rules to determine certain essential elements, which could potentially cause issues. Furthermore, some deficiencies in LIS's current functioning have consequences that undermine the principle of legal certainty. This article recommends regulating the legislative drafting technique and the formal structure of legislation through a law, giving legal validity to the LIS, and developing the LIS to include justifications for legislation, international treaties, annulment, and consolidation of high court case law decisions to overcome these drawbacks.

Keywords: Legal certainty, legislation, legislative drafting technique, legislative information system, official journal.

GİRİŞ

Modern devletler toplumsal hayatı ve ilişkileri daha fazla düzenleme eğilimindedir. Kişi haklarının korunması, toplumsal dayanışmanın artırılması, piyasaların düzenlenmesi, rekabetin korunması, olumsuz dışsallıkların azaltılması, bilgi eksikliğinin/asimetrisinin giderilmesi, hizmet sürekliliğinin

temini gibi pek çok saikle mevzuat yürürlüğe konulmaktadır¹. Toplumsal ve beşerî ilişkilerinin mevzuatla düzenlenmesi ve uyuşmazlıkların yasal yollarla çözülme düzeyi arttıkça, mevzuata erişim daha önemli hale gelmektedir².

Hukuk devletinde nesnel, genel, belirli, istikrarlı ve öngörülebilir nitelikteki hukuk kuralları kişiler arasındaki ilişkileri ve devlet faaliyetlerini düzenler³. Hukuk devletinin bir bileşeni olan hukuki belirlilik ilkesi, kişilerin devlet kudretine güvenini güçlendirmekte ve hukuk kurallarına gönüllü riayeti artırmaktadır, aynı zamanda bireysel özerkliği teminat altına almaktadır⁴. Hukuki belirlilik ilkesiyle mevzuata erişebilme arasında yakın bir ilişki vardır. Kurallar ancak toplumun geneli tarafından erişilebilir oldukları takdirde topluma rehberlik edebilir⁵. Hukuki belirlilik ilkesi, mevzuatın muhataplarının mevzuatın varlığından haberdar olmalarını, emir ve yasaklarını anlamalarını ve mevzuata kolaylıkla erişimini gerektirir. Devletler, mevzuatın Resmî Gazete (RG)'de yayımlanmasının kişilerin mevzuattan haberdar olmasını sağladığını kabul etmiştir. Ancak mevzuattaki değişiklikleri RG'den takip etmek ve belirli bir tarihte yürürlükte olan mevzuatı tespit etmek hukuk profesyonelleri için bile zordur. İlâveten yüksek mahkemeler içtihadı birleştirme kararlarıyla yeni hukuk normları getirmekte yahut iptal kararlarıyla mevcut normları ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle devletler mevzuat külliyyatını toplamak ve güncellemek için çalışmalar yapagelmıştır.

Son otuz yılda bilgi teknolojileri ve İnternet alanındaki gelişmelerin ardından, pek çok ülkede (mevzuattaki değişiklikleri de içeren) yürürlükteki mevzuat elektronik ortamda yayımlanmaya başlamıştır. Mevzuata erişim modern demokratik ülkelerin önem verdiği bir husus haline gelmiştir. Avrupa Birliği (AB) ile İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), kişilerin

¹ Robert Baldwin, Martin Cave, ve Martin Lodge, *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice* (Oxford University Press, 2011), <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199576081.001.0001>.

² Patricia Popelier, "Five Paradoxes on Legal Certainty and the Lawmaker," *Legisprudence* 2, no. 1 (2008): 55, <https://doi.org/10.1080/17521467.2008.11424673>.

³ Selda Çağlar, *Hukuk Devletinin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2013), 241-42.

⁴ James R. Maxeiner, "Legal Certainty: A European Alternative to American Legal Indeterminacy," *Tulane Journal of International and Comparative Law* 15, no. 2 (2007 2006): 546.

⁵ Maxeiner, 603.

merkezi çevrimiçi veri tabanı üzerinden mevzuata kolayca erişebilmesini iyi kamu yönetimi ilkeleri arasında saymaya başlamıştır⁶.

Bu makale, “*Hukuki belirlilik ilkesi doğrultusunda Türk mevzuat yapım tekniği ve mevcut Mevzuat Bilgi Sistemi nasıl geliştirilebilir?*” araştırma sorusu kapsamında şu iddiaları öne sürmektedir:

1. Mevzuat yapım tekniği ve mevzuatın biçimsel yapısı bir kanunla düzenlenmelidir.
2. MBS’ye hukuki geçerlik tanınmalıdır.
3. MBS mevzuat gerekçelerini, uluslararası antlaşmaları, yüksek mahkemelerin iptal ve içtihadı birleştirme kararlarını kapsayacak biçimde geliştirilmelidir.

Makalenin ilk iki kısmında mevzuat kavramı ve hukuki belirlilik ilkesi açıklanacaktır. Ardından Türk mevzuat yapım tekniğindeki hukuki belirliliği azaltan uygulamalara dikkat çekilecektir. Son kısımda MBS’nin mevcut durumu betimlenerek hukuki belirliliği artırmak üzere nasıl geliştirilebileceğine yönelik öneriler ortaya konulacaktır.

I. MEVZUAT TERİMİ VE MEVZUATIN YAYIMLANMASI

A. Mevzuat Terimi

Mevzuat terimi Arapça kökenlidir. Bu terimin kökü olan Arapça *va’z* kelimesi konma, konulma anlamındadır⁷. *Va’z* kelimesinden türetilen *mevzu* kelimesi *vaz’olunmuş*, *konulmuş şey*; *mevzuat* kelimesi kanun, tüzük ve yönetmelik gibi yazılı hukuk metinlerinin bütünü ve ihtiva ettiği hükümler; *vâz’-ı kanun* kelimesi kanunu yapan, koyan anlamındadır⁸. Bu meyanda, Anayasa’da *kanun koymak* (m. 87) ve *kanun koyucu* (m. 153/2) ibareleri kullanılmıştır.

⁶ OECD, “Kamu Yönetimi İlkeleri” (Paris, 2023), 18, <https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023-edition-TUR.pdf>.

⁷ TDK, “*vaz*,” Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, erişim 03 Ekim 2023, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=vaz>; Ferit Devellioğlu, “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,” içinde *Mevzuat, Vaz* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2003).

⁸ Türk Hukuk Kurumu, “*Mevzu, mevzuat*,” içinde *Türk Hukuk Lûgatı* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998); Devellioğlu, “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat”; D. Mehmet Doğan, “Büyük Türkçe Sözlük,” içinde *Mevzuat* (Ankara: Vadi Yayınları, 2003).

Fransızca *droit positif* ve İngilizce *positive law* terimlerine karşılık olarak Türkçede *pozitif hukuk* veya *mevzuat* terimi kullanılmaktadır. Pozitif hukuk, devlet tarafından yürürlüğe konulan hukuki metinlerdir⁹. Başka bir ifadeyle, siyasal egemenler tarafından belirli bir siyasal topluluk için çıkarılan ve uygulanan hukuk kuralları düzenidir¹⁰. Pozitif hukuk terimindeki *pozitif* kelimesi olumluluk bildirmez; pozitif hukuk kuralları, uygulandığı zaman toplum için mutlaka olumlu sonuçlar doğuracak kurallar değildir. Nitekim bu olumlu çağırışıma karşı çıkmak adına Ülken, Fransızca *droit positif* ibaresinin Türkçeye *müsbet (pozitif) hukuk* değil *mevzu hukuk* olarak tercüme edilmesi gerektiğini belirtmektedir¹¹. Zira pozitif hukuk terimindeki pozitif ibaresinin kökeni kurmak/tesis etmek anlamındaki Latince *positum* kelimesidir ki pozitif hukuk terimi (tanrısal/insanüstü/metafizik karşıtı olarak) insani (dünyevi) bir makam tarafından vaz'edilmiş hukuk anlamına gelmektedir¹². Türk Hukuk Lûgatı'nda, müsbet hukukla aynı anlama geldiği belirtilerek, Fransızca *droit positif* ve İngilizce *positive law* terimlerine karşılık olarak *mevzu hukuk* terimi tercih edilmiştir¹³. Genellikle öğretilerde pozitif hukuk ve mevzu hukuk terimleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır, örneğin Özgenç bu terimleri birbirini ikame edecek biçimde kullanmıştır¹⁴.

Benzer bir terim de bir ülkenin yazılı hukukunun bir kısmını veya tamamını ifade eden Fransızca *législation* ve İngilizce *legislation* terimidir. Latince'deki kanun (*lex*) kelimesi, okumak (*legere*) kelimesinden türetilmiştir zira kanun yazılıdır. 1273 yılında Thomas Aquinas, bir kanunun yürürlüğe girmesi için yayımlanmasının zorunlu olduğunu kaydetmiştir çünkü bir kanunun yazılı olarak yayımlanması, sürekli olarak yürürlükte kalacağını gösterir¹⁵. Arapçadan Türkçeye geçen *kanun* kelimesinin Yunanca aslı *kanon*

⁹ E. A. Martin, *Oxford Dictionary of Law*, 5. bs, Oxford Paperback Reference (Oxford [England]: Oxford University Press, 2003), 326.

¹⁰ Bryan A. Garner, ed., *Black's Law Dictionary*, 8. bs (St. Paul, MN: Thomson West, 2004), 1200.

¹¹ Hilmi Ziya Ülken, "Giorgio Del Vecchio: Hukuk Felsefesi Dersleri," *İstanbul University Journal of Sociology* 2, no. 7 (1952): 154.

¹² Garner, *Black's Law Dictionary*, 1200.

¹³ Türk Hukuk Kurumu, "Mevzu hukuk," içinde *Türk Hukuk Lûgatı* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998).

¹⁴ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. bs (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019).

¹⁵ Saint Thomas Aquinas, *Summa Theologica* (Christian Classics Ethereal Library, 1273), 2267, <https://www.ccel.org/ccel/aquinas/summa.html>.

kelimesi de vergilemeye yönelik arazi kayıtlarında kullanılan bir ölçü birimini ifade etmekte, yani yazılı bir kaynağı işaret etmektedir¹⁶. *Legislation* teriminin Türkçe karşılığı olarak da *mevzuat* terimi kullanılmaktadır¹⁷. Anayasa Mahkemesi'ne göre “*mevzuat kavramı, bir ülkede yürürlükte bulunan hukuki metinlerin tamamını ifade etmekte olup kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile kanun koyucunun yetkilendirmesi durumunda yürütme organı tarafından tesis edilen türevsel düzenleyici işlemlerin tamamı mevzuat kavramının kapsamını oluşturmaktadır*”¹⁸. Bu kapsama, yüksek mahkemelerin içtihadı birleştirme kararlarını da eklemek gerekir.

B. Mevzuatın Yayınlanması

Bir mevzuatın yürürlüğe girmesi için yayımlanması zorunludur. Bir kanun teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edildiğinde kanunlaşır, fakat Anayasa (m. 89/1) kanunların yürürlüğe girmesi için Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanması gerektiğini düzenlemiştir¹⁹. Bir kanunun hukuki varlığı için o kanunun yayımlanması mecburi değildir; yayımlama, üçüncü kişilerin kanun hakkında bilgi sahibi olmasının ve kişiler

¹⁶ “Kanun,” içinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001), <https://islamansiklopedisi.org.tr/kanun--hukuk>.

¹⁷ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, “*Legislation*,” içinde *Avrupa Birliği Terimleri Sözlüğü (Türkçe-İngilizce)* (Ankara: Matus Basımevi, 2009), 65, https://www.ab.gov.tr/files/Sozluk/glossary_for_the_european_union.pdf.

¹⁸ E.2023/162, K.2024/20, RG 3.4.2024 – 32509 § 23 (Anayasa Mahkemesi 2024).

¹⁹ Teziç’in belirttiği üzere Kıta Avrupası Hukukundaki ısdar (İngilizce *promulgation*) ve yayım (İngilizce *publication*) arasındaki fark 1961 ve 1982 Anayasalarında dikkate alınmamıştır. İsdar ile yayımlamanın aynı işlem olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Örneğin Teziç, Şirin ve Ormanoğlu ısdar ile yayımlama arasında önemli bir fark görmez iken Gözler ve Dikmen Türkiye’de kanunların ısdar edilmeden yayımlandığını kaydetmektedir. Bkz. Erdoğan Teziç, “Cumhurbaşkanının Geri Gönderme Yetkisi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 52, no. 1-4 (2011): 106-7; Tolga Şirin, *Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı*, 2. bs (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 111-15; Kemal Gözler, “Türkiye’de Bir Bilinmeyen: İsdar”, içinde *Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, c. 2 (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2013), 897-950; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, 4. bs (Bursa: Ekin, 2021), 729-30; Hatice Derya Ormanoğlu Duranlıoğlu, “Devlet Başkanının Kanunları Geri Gönderme Yetkisi ve Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yetkinin Değişen Niteliği”, *Adalet Dergisi* 2, no. 73 (2024): 403-24, <https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1573553>; Pınar Dikmen, *Uluslararası Andlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 56.

için bağlayıcılığının başlamasının bir aracıdır²⁰. Kanunlar gibi idarenin düzenleyici işlemlerinin de yürürlüğe girmesi için muhataplarına duyurulması gerekir ki bu da yayımla sağlanır. Yayımlama çoğunlukla RG örneğindeki gibi dergi veya gazete olarak bir basılı yayımla yapılır yahut ilan yoluyla olur²¹.

Kanunların hukuki varlık kazanması TBMM'nin kabulüyle gerçekleşir. Benzer şekilde Cumhurbaşkanı kararlarının (ve 2018 öncesinde Bakanlar Kurulu kararlarının) hukuki varlığı da bunların Cumhurbaşkanı tarafından imzalanıp karar kayıt sayısı almasıyla oluşur. Bu sebeple bir kanuna atıf yapılırken TBMM tarafından kabul tarihi ve kanuna TBMM tarafından verilen sayı esas alınırken Bakanlar Kurulu kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK)²² ve Cumhurbaşkanı kararına atıf yapılırken de kabul tarihi ve karar sayısı esas alınır. Diğer düzenleyici işlemler bakımından yayımlanma asli şekil şartı olduğu için, başka bir ifadeyle bunların yürürlüğe girmesi RG'de yayımına bağlı olduğundan, bunlara RG'deki yayım tarihleriyle atıf yapılır.

Herkesin resmî olarak ilan edilen mevzuatı bildiği varsayımı uygundur ve gereklidir; çünkü hukuk kuralının bilindiği karinesinin kamuya sağladığı faydalar, ortaya çıkan bireysel mahzurlardan çok daha ağır basmaktadır²³. Nitekim itaat fikrinin kendisi, itaat edilecek şeyin bilindiğini varsayar; bu bilgi olmaksızın bireylerin itaati yalnızca tesadüf olabilir, asla zorunluluk olamaz. Bir topluluğun bireyleri kendilerinin hangi kurallara göre hareket edeceklerini ve diğer insanlardan hangi kurallara göre hareket etmelerini bekleyeceklerini önceden bilmelidirler. Herhangi bir yasal yükümlülük anlayışı, herkesin mevzuatı bildiğine dair genel bir karineye dayanmaktadır²⁴. Bu kesin karinenin çok büyük olumsuzluklara yol açmamasının nedeni, mevzuatın toplumun gelenekleriyle uyum içinde olmasıdır. Kural olarak toplumsal gelenekleri takip eden kişi, mevzuatı bilmeseydi bile mevzuatı ihlal etmediğinden emin olabilir. Ancak bu şekilde, kurallar kendisi için pratikte erişilebilir ya da

²⁰ Erdoğan Teziç, *Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1972), 138-39.

²¹ Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, 23. bs (Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2021), 351-52.

²² Geleneğe aykırı olarak 18 sayılı CBK'ye (RG, 3.10.2018, S. 30554) kadar yayımlanan CBK'lerin Cumhurbaşkanı tarafından kabul tarihleri RG'de yayımlanmamıştır.

²³ Frederick McKean, "The Presumption of Legal Knowledge," *Washington University Law Review* 12, no. 2 (1927): 96-107.

²⁴ Gilbert Bailey, "The Promulgation of Law," *American Political Science Review* 35, no. 6 (Aralık 1941): 1059-84, <https://doi.org/10.2307/1950547>.

anlaşılabilir olmayan kişiler, mevzuatı bilmemenin sonuçlarından kaçınabilir. Bu nedenle, kanun koyucunun, örf ve adete aykırı olabilecek emirlerden kaçınmak gibi bir görevi de vardır²⁵.

Cumhuriyet döneminde mevzuatın yayımlanması ilk olarak 1928 yılında çıkarılan 1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Suret-i Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun (703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname [KHK] m. 231 ile mülga) ile düzenlenmiştir²⁶. Buna göre kanunların ve tüzüklerin (nizamnamelerin) RG’de yayımlanması mecburidir, fakat vilayetler ve belediyeler tarafından çıkarılan yönetmeliklerin (talimatnamelerin) yerelde yayımlanması ve ilanı mecburidir. 1984 yılında yürürlüğe giren 3011 sayılı Resmî Gazete’de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun ise genel yönetmeliklerin RG’de yayımlanacağını, yerel yönetimlerce çıkarılan yönetmeliklerin ise yerel gazete veya diğer yayın yollarıyla ilan edileceğini belirtmiştir. Güncel olarak 2018 yılında çıkarılan 10 sayılı Resmî Gazete Hakkında CBK ile Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik (RG, 23.11.2018, S. 30604) mevzuatın yayımlanma usul ve esaslarını düzenlemektedir.

Mevzuatın yayımlanması kişi hak ve özgürlüklerini korumaya hizmet eder. Suçta ve cezada kanunilik ilkesini tartıştığı bir kararında Anayasa Mahkemesi, “*yasaklanan eylemler ile bunlara verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi ayrıca kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması gerekmektedir. Kişilerin yasaklanan eylemleri önceden bilmeleri gerektiği düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır.*” şeklinde bir açıklama yapmıştır²⁷. Kişilerin yasaklanan eylemleri önceden bilmesini sağlayacak mekanizma ise mevzuatın yayımlanmasıdır.

Öte yandan yayımlanmış mevzuatın herkesçe bilinmesi neredeyse imkansızdır. Örneğin kişiler 7.4.1924 tarihli ve 68 sayılı RG’de yayımlanan 442 sayılı Köy Kanunu’nda değişiklik yapan 14.12.1925 tarihli ve 244 sayılı

²⁵ Rudolf Leonhard, “The Vocation of America for the Science of Roman Law,” 1913, 407-8.

²⁶ Yunus Emre İlkörk ve Efsun Güneri, “Takvim-i Vekayi’den Resmî Gazete’nin Mobil Uygulamasına: İkinci Asrına Yaklaşırken Resmî Gazeteciliğimizin Gelişimi,” *Adalet Dergisi*, no. 72 (2024): 375-429, <https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1484045>. İlkörk ve Güneri’nin makalesi, 1831 yılında başlayan Türk resmî gazetelerinin tarihsel süreci ile güncel durumu hakkındaki en kapsamlı çalışmalardan birisidir.

²⁷ E.2023/129, K.2023/206, RG 19.1.2024 – 32434 (Anayasa Mahkemesi 2023).

RG’de yayımlanan 684 sayılı Köy Kanununun Yirmi Dokuzuncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun’un 1’inci maddesini bilmek zorundadır. Zira bu maddeyle “*Köy içinde bila zaruretin hayvan koşturmamak*” köylünün mecburi işleri arasına alınmıştır. Ancak kişilerin bu kanunları okuyup anlamaları için Arap alfabesiyle Türkçenin nasıl yazıldığını da öğrenmesi gerekecektir²⁸. Çünkü o tarihte Türkçeyi yazmak için Arap alfabesi kullanılmaktaydı. Sonuçta pratik olarak herkesin her gün RG’yi okuması ve hangi hukuk kurallarının yürürlükte olduğuna dair bilgi edinmesi beklenemez. Benzer şekilde, herkesin her kuralı ve tüm sonuçlarını sadece RG’de okuyarak anlaması da beklenemez. Bir hukuk sisteminde, hukuk kuralı yayımlandığında herkesin bununla bağlı olduğu ve buna uyması gerektiği karinesi elbette gereklidir, aksi takdirde bir hukuk sistemi var olamaz. Ancak kanun koyucunun kendisi bile mevcut tüm mevzuatı takip etmekte zorlanabilir. Sosyolojik araştırmalar, kişilerin mevzuatın kendisini okumadıklarını, başkalarının yaptıklarını takip ettiklerini veya medya, mesleki kuruluşlar yahut hukukçular aracılığıyla bilgi edindiklerini ortaya koymaktadır²⁹.

Gerçekten de Türkiye’de kanun koyucu kendi çıkardığı kanunları takip etmekte zorlanmıştır. Makalenin ekindeki tabloda görüleceği üzere, TBMM zaten mülga olan 62 adet kanunu yürürlükten kaldırmak için 64 adet fuzuli kanun hükmü koymuştur. Öte yandan kanun koyucu, hukuk profesyonellerinin bile RG’yi takip etmekte zorlanacağını öngörerek düzenleme yapmıştır. 2797 sayılı Yargıtay Kanunu (m. 58) uyarınca Yargıtay tarafından alınan içtihadı birleştirme kararları RG’de yayımlanır. Buna rağmen aynı Kanun (m. 45/6), bütün hâkim ve savcıların bunu takip edemeyeceği düşüncesinden hareketle Adalet Bakanlığı’nın içtihadı birleştirme kararlarını bütün adliye mahkemelerine ve Cumhuriyet savcılıklarına duyurmasını emretmiştir. Kanun koyucu ile hâkim ve savcıların bile takip etmekte zorlandığı mevzuata kişilerin kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak çözüm ise MBS’dir.

²⁸ 1.11.1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun öncesinde Arap alfabesiyle yayımlanan 1.053 RG sayısının Latin alfabesine çevrilmiş sürümleri 2019 yılından itibaren RG’nin İnternet sitesinde yayımlanmaktadır, bkz. İlkorkor ve Güneri, “Takvim-i Vekayi’den Resmî Gazete’nin Mobil Uygulamasına: İkinci Asrına Yaklaşırken Resmî Gazeteciliğimizin Gelişimi.”

²⁹ Patricia Popelier, “Legal Certainty and Principles of Proper Law Making,” *European Journal of Law Reform* 2, no. 3 (2000): 329-30.

Bir mevzuatı çıkarma yetkisine sahip olan merci aynı usulü takip ederek o mevzuat metninde değişiklik de yapabilir. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (Cumhurbaşkanı Kararı [CK] 23.2.2022, S. 5210) (m. 3) “*başlı başına belirli bir alanı düzenleyen ve ilk defa yürürlüğe konulacak mevzuat metinlerini*” müstakil mevzuat, “*mevzuata madde veya hüküm eklenmesini, mevzuatın bazı madde veya hükümlerinin değiştirilmesini veya yürürlükten kaldırılmasını öngören metinleri*” çerçeve mevzuat olarak adlandırmaktadır³⁰. Yürürlükteki mevzuatı görebilmek için müstakil ve çerçeve mevzuatı RG’de bulmak ve metni birleştirmek külfetli bir iştir. MBS bu külfeti üstlenerek kullanıcılara önemli bir hizmet sunmaktadır.

Diğer yandan çerçeve mevzuatı müstakil mevzuatla birleştirilerek ortaya tek bir metin çıkarılması işi için Türkçede kullanılan terimlerde henüz uzlaşma sağlanmamıştır. Türkçede belli alandaki dağınık yazılı veya yazısız tüm hukuk kurallarının bir araya getirilerek büyük kanunların çıkarılması tedvin veya kodifikasyon olarak adlandırılmaktadır³¹. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü *kodifikasyon* terimini “*yayımlanan mevzuatın derlenip toplanması ve mevzuatta yapılan değişikliklerin ilgili ana mevzuata işlenmesi faaliyeti*” olarak tanımlamaktadır³²; MBS İnternet sitesinde de mevzuatı tek metin haline getirerek güncel sürümünün sunulması eylemi *kodifiye etme* olarak ifade edilmiştir³³. AB, özgün mevzuatın ve daha sonra bu mevzuatta yapılan tüm değişiklik ve düzeltmelerin okunması kolay tek bir belgede toplanması anlamında *konsolidasyon* (İngilizce *consolidation*) yani *birleştirme* terimini kullanmaktadır³⁴. AB müktesebatı jargonunda *kodifikasyon* (İngilizce *codification*) terimi bir konudaki mevzuatın ve tüm

³⁰ Temel/kod/organik/taşıyıcı/çerçeve kanun terimlerine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Fahri Bakırcı, “Kod Yasa-Çerçeve Yasa Ayrımı Üzerine,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 3 (2005): 2-19, https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000393; İbrahim Araç ve Şeref İba, “Türkiye’de yasa önerisi hazırlama ve norm koyma tekniği ve yasamacı mesleğinin nitelikleri üzerine,” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58, no. 3 (2003), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36169>.

³¹ A. Şeref Gözübüyük, *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, 32. bs (Ankara: Turhan Kitabevi, 2010), 59.

³² “Hukuk Sözlüğü,” Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2024, <https://sozluk.adalet.gov.tr/K/%C3%96zg%C3%BCI%20TEPEC%C4%B0K>.

³³ “Mevzuat Bilgi Sistemi,” Cumhurbaşkanlığı, 2024, <https://www.mevzuat.gov.tr/hakkimizda>.

³⁴ EU, “Consolidation,” European Union - EUR-Lex, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/consolidation.html>.

değişikliklerinin tek metinde bir araya getirilerek yeni bir mevzuat çıkarılmasıdır. Kodifikasyonda (konsolidasyondan farklı olarak) bir mevzuat çıkarılması için gerekli bütün süreçler tamamlanarak yeni bir müstakil mevzuat yürürlüğe konulur³⁵. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) federal hükümeti de aynı işlem için aynı terimi, yani kodifikasyon terimini kullanmaktadır³⁶. Çerçeve mevzuatı müstakil mevzuata dercetme işleminin sonucunu ifade etmek üzere Fransızlar konsolide/birleştirilmiş metin (Fransızca *textes consolidés*)³⁷, İngilizler gözden geçirilmiş mevzuat (İngilizce *revised legislation*)³⁸, ABD federal hükümeti ise derleme (İngilizce *compilation*)³⁹ terimlerini kullanmaktadır.

Türkçede çerçeve mevzuatı müstakil mevzuatla birleştirilerek tek metin haline getirme eylemi için yürürlükteki mevzuatta henüz bir terim kullanılmamakta, bunun yerine eylem tarif edilmektedir. Resmî Gazete Hakkında CBK (m. 8) ile Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik (m. 12/3) “*tek metin haline getirilir*” ifadesini kullanmıştır. Bu bakımdan *birleştirme/birleştirilmiş mevzuat* teriminin yaygınlaşması uygun olabilir.

II. HUKUKİ BELİRLİLİK İLKESİ

Hukuki belirlilik, hukuki durumun belirli, istikrarlı ve sürekli olması, hukuki uygulamalarda belirsizlik veya ani değişiklik riskinin azaltılmasıdır⁴⁰. Hukuki belirlilik ilkesi, açık, anlaşılabilir, erişilebilir, devamlı, düzenli ve tutarlı mevzuatın yürürlükte olduğu bir hukuk sistemi oluşturmaya hizmet eder. Böylece hukuk kuralları temeline kamusal gücün kullanımı kişiler için öngörülebilir hale gelir. Bu ilke, mevzuatın kesin ve aleni olmasını gerektirir.

³⁵ EU, “Codification,” European Union - EUR-Lex, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/codification.html>.

³⁶ “Positive Law Codification,” Office of the Law Revision Counsel of the United States House of Representatives, 2024, <https://uscode.house.gov/codification/legislation.shtml;jsessionid=D0CE744E5E463C3C74564D852EAD4F50>.

³⁷ “Légifrance - Le service public de la diffusion du droit,” La République française, 2024, <https://www.legifrance.gouv.fr/>.

³⁸ “Guide to Revised Legislation,” UK Government, 2013, https://www.legislation.gov.uk/pdfs/GuideToRevisedLegislation_Oct_2013.pdf.

³⁹ “Statute Compilations,” United States Government Publishing Office, 2024, <https://www.govinfo.gov/help/comps>.

⁴⁰ Mehpere Çaptuğ, “Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 17 (2021): 133-60, <https://doi.org/10.18771/mdergi.957891>.

Diğer bir ifadeyle mevzuat sistematik bütünlük içinde ve istikrarlı bir yapıda olmalıdır, ayrıca ilgililer her türlü mevzuata kolaylıkla erişebilmelidir⁴¹.

Hukuki belirlilik ilkesi, hukuk devletinin unsurlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Türk Anayasa Mahkemesi kararlarında, hukuki belirlilik ilkesi adil yargılanma hakkının temel ölçütleri arasında sayılmaktadır⁴². Devlet kural koyar, ancak muhatapların kurallara riayet etmesi için öncelikle devlet iradesinin muhataplarca bilinmesi elzemdir. Kurallar açık, tezat içermediği, icra edilebilir olduğu ve sıkça değişmediği zaman muhatapların kurallara riayet etmesi mümkündür, aksi takdirde kurallar müessir olmayacaktır⁴³. Hukuki belirlilik bu boyutuyla hukuk kurallarının bilinmesini ve anlaşılmasını gerektirir. MBS, hukuk kurallarına çoğunluğun erişebilmesini sağlaması bakımından hukuki belirliliğe hizmet etmektedir.

Mevzuatın devletin yetkili organlarınca yürürlüğe konulması hukukun biçimsel ölçütüdür. Mevzuatı diğer toplumsal kurallardan ayıran özellik, bu kuralların biçimsel ölçüte uygun olması ve devletin bu kurallara uyulmasını sağlamasıdır⁴⁴. Öte yandan devlet gücü kullanılarak konulan kuralların mevcudiyeti bunları kendiliğinden hukuka uygun hale getirmez. Mevzuatın aynı zamanda ahlaki temelleri de olmalıdır. Bu doğrultuda, Fuller tarafından tespit edilen hukukun içsel ahlakının sekiz ilkesi, hukuki belirlilik ilkesinin unsurları olarak da düşünülebilir: (i) Kanunların genelliği, (ii) Yayımlanma, (iii) Geçmişe yürümeme, (iv) Açık olma (muğlak olmama), (v) Tutarlı olma (tezat içermeme), (vi) İcra edilebilirlik, (vii) Sıkça değişmeme⁴⁵, (viii) Kural

⁴¹ Çağlar, *Hukuk Devletin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi*, 191-92.

⁴² Abdulkadir Gülçür, “AİHM ve Türk Anayasa Mahkemesi’nin Kararları Işığında Hukuki Kesinlik (Belirlilik) İlkesinin İncelenmesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 24, no. 1 (18 Temmuz 2018): 149-75, <https://doi.org/10.33433/maruhad.445662>.

⁴³ Lon L. Fuller, *The Morality of Law*, Revised edition (New Haven: Yale University Press, 1969), 208.

⁴⁴ Osman Gökhan Antalya, *Hukuk Teorisi Cilt: 1, 2. bs* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 396.

⁴⁵ Türkiye’de birbiriyle ilgisiz farklı konuları içeren çerçeve mevzuata “torba düzenleme (kanun, KHK, CBK)” adı verilmektedir. Torba düzenleme uygulaması, içerdiği hükümlerin TBMM’deki ihtisas komisyonunda incelenmesini engellediği, halkın duyarlılığını azalttığı, hukuk devletiyle bağdaşmadığı, mevzuatın erişilebilirliği, kesinliği ve istikrarı ilkelerini ihlal ettiği, Anayasa Mahkemesi denetimini güçleştirdiği, düzenlemelerin niteliğini düşürdüğü, etkili demokratik temsilin bazı gereklerini göz ardı ettiği, sivil toplumun sürece katılmasını ve saydamlığı önlediği yönünde eleştirilmektedir, bkz. Erdoğan Teziç, “Torba Kanun”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (2015): 3-10; Selin Esen

ile uygulamanın uyuşması. Hukuk sistemi, kişiler arasındaki ilişkileri açık ve makul bir şekilde düzenleyen kurallara sahip bir toplumda yaşamasını sağlamalıdır. İçsel ahlakın sekiz ilkesi, hukuk kurallarını bilinir, güvenilir ve uygulanabilir kılma amacına yöneliktir⁴⁶.

Hukuki belirlilik ilkesi mevzuatın neyi düzenlediğinden ziyade nasıl düzenlediğiyle ilişkilidir. Mevzuatın yapım sürecinin kapsayıcı ve saydam olması, mevzuatın biçimsel yapısının (sistematüğının) belirli ve istikrarlı olması, mevzuat içeriğinin dil ve anlam bakımından açık ve tutarlı olması şartlarını yerine getiren bir hukuk düzeni hukuki belirliliği sağlayabilir⁴⁷. Hukuki belirlilik, devletin keyfi müdahalelerine karşı kişileri korur ve kişilerin bireysel özerkliğini teminat altına alır. Hukuki belirliliğin nesnel boyutunu mevzuata erişim, öznel boyutunu da haklı beklentinin korunması oluşturur⁴⁸. Kesin kural koyarak mı yoksa ilkeler koyarak mı hukuki belirliliğin sağlanabileceğine de dikkat etmek gerekir. Kesin kuralların basit olguları ilkelerden daha tutarlı bir şekilde düzenlediği, ancak olgular karmaşık hale geldikçe ilkelerin kurallardan daha fazla tutarlılık sağladığı görülmektedir. Kanun koyucu, uygun bir kurallar ve ilkeler karışımıyla hukuki belirliliği artırabilir⁴⁹.

AİHM kararlarında hukuki belirlilik ilkesi yasaların ve hukukun açık, anlaşılabilir, erişilebilir ve öngörülebilir olmasını içermektedir; ayrıca bu ilke adil yargılanma hakkı ihlalinin bulunduğu bazı durumlarda ihlal kararına doğrudan dayanak teşkil edebilmektedir⁵⁰. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki *kanunla öngörölme* kavramını tartıştığı bir kararında, kanunun ilgili kişi için erişilebilir ve hukuk devletiyle uyumlu olması, kendisi için sonuçlarını öngörebilmesi gerektiğini kaydetmiştir⁵¹. Diğer bir ifadeyle, AİHM'e göre hukuki belirlilik için iki koşulun aynı anda bulunması gerekir.

Arnwine ve Bahadır Yeşilirmak, "Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda ve Türkiye'de Torba Kanun", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72, no. 2 (2023): 643-90, <https://doi.org/10.33629/auhfd.1280579>; Şeref İba, "Ülkemizde 'torba kanun' ve 'temel kanun' uygulamaları", *Ankara Barosu Dergisi*, no. 1 (2011): 197-202; Şeref İba, "Karşılaştırmalı Bir Parlamento Hukuku Analizi: 'Torba Kanun' Nedir, Ne Değildir?", *Adalet Dergisi*, no. 72 (2024): 65-84; Çağlar, *Hukuk Devletin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi*, 214-16.

⁴⁶ Fuller, *The Morality of Law*.

⁴⁷ Çağlar, *Hukuk Devletin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi*, 246.

⁴⁸ Popelier, "Five Paradoxes on Legal Certainty and the Lawmaker," 52-53, 64.

⁴⁹ John Braithwaite, "Rules and Principles: A Theory of Legal Certainty," *Australian Journal of Legal Philosophy* 27 (2002): 47-82.

⁵⁰ Çağlar, *Hukuk Devletin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi*, 245.

⁵¹ Narinen v. Finland, No. 45027/98 (ECtHR 01 Haziran 2004).

İlk koşul, kanunların yeterince erişilebilir olmasıdır; kişiler belirli bir olaya veya eyleme uygulanabilecek kurallar hakkında yeterli bilgiye erişebilmelidir. İkinci koşul ise hukuk kurallarının belirlilik sağlamasıdır; hukuk kuralları, kişinin -gerektiğinde hukukçulardan mütalaa ve tavsiye alarak- belirli bir eylemin yol açabileceği sonuçları, içinde bulunulan koşullara göre makul bir dereceye kadar öngörebilmesine olanak tanıyacak kadar kesin olmalıdır. Arzu edilir olsa dahi hukuk kurallarının mutlak kesinliği söz konusu değildir, zira kesinlik beraberinde aşırı katılığı getirebilir ve hukuk değişen koşullara ayak uydurabilmelidir. Bu doğrultuda, birçok kanun kaçınılmaz olarak az ya da çok muğlak terimlerle ifade edilir ve bunların yorumlanması uygulamaya ilişkin sorunlardır⁵².

OECD, hukuk-adalet hizmetlerinin sürekli, erişilebilir ve kaliteli olarak sunulması gerektiğini kaydetmektedir⁵³. Venedik Komisyonu (Avrupa Konseyi Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), mevzuata erişimi hukuki belirliliğin gerekleri arasında saymıştır. Bu amaçla devletler, mevzuat metnini kolayca erişilebilir hale getirmeli ve mümkünse mevzuatı uygulanmadan bir süre önce ilan etmelidir⁵⁴.

Hukuki belirlilik ilkesi Avrupa hukuk sistemlerinin yol gösterici ilkeleri arasındadır. Amerikan hukuk geleneği ise farklı bir istikamette ilerlemiştir. Amerikalılar, mevzuatın her zaman hukuki bir sorunun cevabını belirlemediği anlamına gelen *hukuki belirsizlik* kuramına dayanır. Buna göre eğer bir kuralın uygulanması, anlamı hakkında düşünmeyi gerektiriyorsa, o zaman kural, hukukun üstünlüğüne bağlılığın gerektirdiği şekilde eylem için bir rehber olamaz⁵⁵. Zira kurallar belirsiz olabilir veya çatışabilir, kural eksikliği olabilir veya kurallar idareler ve mahkemeler tarafından aynı biçimde uygulanmayabilir. Bu gibi durumlarda hukuk kuralları genel sınırlar çizer ancak kesin bir cevap veremez⁵⁶.

⁵² The Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1), No. 6538/74 (ECtHR 26 Nisan 1979).

⁵³ "Recommendation of the Council on Access to Justice and People-Centred Justice Systems," OECD Legal Instruments, 12 Temmuz 2023, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0498>.

⁵⁴ Venedik Komisyonu, "Report on the rule of law - Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session" (Strazburg: Avrupa Konseyi, 04 Nisan 2011), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e).

⁵⁵ Maxeiner, "Legal Certainty," 543-44.

⁵⁶ Maxeiner, 543-44; James R. Maxeiner, "Legal Indeterminacy Made in America: U.S. Legal Methods and the Rule of Law," 41, no. 2 (2007): 522-23.

Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'da (m. 2) güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi kapsamında, *hukuk kurallarının belirli ve ulaşılabilir olması gerektiği* görüşü istikrar kazanmıştır⁵⁷. Anayasa Mahkemesi'ne göre⁵⁸:

153. Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devleti olarak nitelendirilmiştir. Hukuk devletinin temel unsurlarından biri de "belirlilik" ilkesidir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir...

155. Belirlilik ilkesi ise yalnızca yasal belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olma gibi niteliklere ilişkin gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan, muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.

Görüldüğü üzere, Anayasa Mahkemesi de AİHM gibi hukuk kurallarının erişilebilir ve bilinebilir olmasını belirlilik ilkesinin gereği olarak görmektedir⁵⁹. Bu bakımdan "*kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp*

⁵⁷ E.2018/88, K.2020/24, RG 22.7.2020 – 31193 par. 13-14 (Anayasa Mahkemesi 2020); E.2020/1, K. 2020/63, RG 1.12.2020 – 31321 par. 41 (Anayasa Mahkemesi 2020); E.2022/47, K. 2023/124, RG 27.9.2023 – 32322 par. 9 (Anayasa Mahkemesi 2023).

⁵⁸ E.2015/41, K.2017/98, RG 3.8.2017 – 30143 par. 153, 155 (Anayasa Mahkemesi 2017).

⁵⁹ Kanunların RG'de yayımlanması Türk anayasalarının emredici hükmü olmasına rağmen Türk hukuk tarihinde gizli kanun da çıkarılmıştır. 13.5.1934 tarihli ve 2425 sayılı Millî Müdafaa Vekaletince 49.500.000 Lira Taahhüdât İcrası Hakkında Kanun metni ne RG ne Kanunlar Külliyyatı ne de TBMM Tutanak Dergisi'nde yayımlanmıştır; Millî Savunma Bakanlığı'na 1934 yılı bütçesinin yaklaşık dörtte biri kadar yüklenmeye girişme yetkisi veren Kanun'un neden yayımlanmadığı belli değildir; bkz. Şirin, *Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı*, 394-96. Ayrıca Kurtuluş Savaşı döneminde (1921-1923) TBMM tarafından kabul edilen 205 adet kanun da savaş ortamındaki teknik yetersizlikler nedeniyle RG'de yayımlanamamıştır, bkz. Yunus Emre Sılay vd., ed., *İstiklal Harbi Döneminde Resmî Gazete'de Yayımlanmayan 205 Kanun*, 1. baskı (Ankara: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, 2020).

yasal kurallar keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olmalıdır”⁶⁰. Anayasa Mahkemesi, erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir mahkeme içtihatları ile idarenin düzenleyici işlemleriyle de hukuki belirliliğin sağlanacağını belirtmektedir⁶¹.

Mevzuata erişim hakkı millî mevzuatımızda ve uluslararası hukukta tanınmamaktadır. Fakat düşünce ve ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, bilgi edinme hakkı ile iyi yönetim ilkeleri arasında yer alan saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri bağlamında mevzuata erişimin bir hak olup olmadığı tartışılmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde (m. 19) teminat altına alınan *düşünce ve ifade özgürlüğü* zımnen mevzuata erişim hakkını içermektedir; zira bu hak “*malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.*” Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi (m. 19) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (m. 9-10) düşünce ve ifade özgürlüğüne ilişkin hükümleri de aynı yorumu yapmaya elverişlidir⁶². AİHM, ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkını birlikte değerlendirdiği bir kararında, idari veri ve bilgilere erişim hakkının Sözleşme’den çıkarılamayacağını belirterek yine de Mahkeme’nin Sözleşme kapsamında bilgi edinme hakkını tanımaya doğru daha geniş yorum yapmaya başladığını kaydetmiştir⁶³. Ceza hukuku ve adil yargılanma hakkı bakımından mevzuata erişim hakkı daha barizdir. Ceza hukukunun evrensel nitelikteki *suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi* kişilerin mevzuatı bilebilecek olmasını gerektirir. Bilgi edinme hakkı, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri de demokrasiyi ve hukuk devletini korumak için elzemdir⁶⁴. Nitekim Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (Bakanlar Kurulu Kararı [BKK], 19.4.2004, S. 2004/7189) (m. 6/3) kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanına giren konulardaki mevzuatın, değişiklikleri işlenmiş halini İnternet üzerinden toplumun

⁶⁰ E.2023/127, K.2024/105, RG 5.7.2024 – 32593 par. 17 (Anayasa Mahkemesi 2024).

⁶¹ E.2017/156, K.2019/37, RG 25.7.2019 – 30842 par. 39 (Anayasa Mahkemesi 2019); E.2018/31, K. 2020/38, RG 11.11.2020 – 31301 par. 21 (Anayasa Mahkemesi 2020).

⁶² Steven D. Jamar, “The Human Right of Access to Legal Information: Using Technology To Advance Transparency and the Rule of Law,” *Global Jurist Topics* 1, no. 2 (2001): 6-7, <https://doi.org/10.2202/1535-167X.1032>.

⁶³ Laurens Mommers, “Access to Law in Europe,” içinde *Innovating Government: Normative, Policy and Technological Dimensions of Modern Government*, ed. Simone van der Hof ve Marga M. Groothuis (The Hague, The Netherlands: T.M.C. Asser Press, 2011), 383-98, https://doi.org/10.1007/978-90-6704-731-9_21; Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary, No. 37374/05 (ECtHR 14 Nisan 2009).

⁶⁴ Patrick Birkinshaw, “Transparency as a Human Right,” içinde *Transparency: The Key to Better Governance?*, ed. Christopher Hood ve David Heald (British Academy, 2006), 0, <https://doi.org/10.5871/bacad/9780197263839.003.0003>.

bilgisine sunacağını düzenlemiştir. Düşünce ve ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, bilgi edinme hakkı, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri göz önüne alındığında, mevzuata erişim hakkının var olması gerektiği iddia edilebilir⁶⁵.

III. MEVZUAT YAPIM TEKNİĞİ

Mevzuat yapım tekniği çeşitli boyutları içermektedir. Yürürlüğe konulması hedeflenen mevzuatı teklif etme ve yürürlüğe koyma yetkisi, danışma ve katılım süreçleri, halk inisiyatifleri, resmi ve gayri resmi paydaşların görüşlerinin alınması, düzenleyici etki analizi, üst hukuk normlarına uygunluk, mevcut mevzuatla, hükümetin genel siyaseti ve kalkınma planlarıyla ahenk sağlanması gibi pek çok unsur mevzuat yapım tekniğinin içinde yer alır. Literatürde kanun kavramı⁶⁶, mevzuat yapım tekniği⁶⁷, RG ve yayım⁶⁸ konularında çeşitli çalışmalar vardır. Bu makalede özellikle mevzuat yapım tekniğinin hukuki belirliliği etkilemesi muhtemel boyutu olan ve uygulamada sorunlar görülen mevzuatın biçimsel yapısı

⁶⁵ Mommers, "Access to Law in Europe."

⁶⁶ Akif Tögel, *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Kanun Kavramı*, 1. bs (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016); Şirin, *Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı*; Bülent Dâver, "Kanunla İlgili Meseleler." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 16, no. 4 (1961): 217-46, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000805; Teziç, *Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*.

İrfan Neziroğlu ve Fahri Bakırcı, ed., *Kanun Yapım Süreci Sempozyumu* (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2011), <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dono.a/d860a20b-d9d8-4289-bb9e-f16a72cfeffd.pdf>; Yasin Söyler, *Mevzuat Yapım Hukuku ve Başbakanlığın Hukuksal Rolü* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2016); İbrahim Kaplan, "Kanun Yapma San'atı ve Tekniği," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 47, no. 1 (1992): 99-101, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001539; Yener Üner, ed., *Kanun Yapma Tekniği* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016), <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/545.pdf>; Bahri Savcı, "'Kanun Tekniği ile İlgili Meseleler' Üzerinde Bir Seminer," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 16, no. 4 (1961): 205-15, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000797.

⁶⁷ Feyzi Uluğ, *Mevzuat Hazırlama Tekniği* (Ankara: İM Eğitim Araştırma Yayın, 1986); Önder Canpolat, *Hukuki düzenleme tekniği, düzenleyici etki analizi (DEA) ve yasa yapım süreci* (Adalet Yayınevi, 2010); Ali Em, *Kanunların ve idari düzenleyici tasarrufların yapım tekniği* (Turhan Kitabevi, 2003); Birol Ekici, *Düzenleyici etki analizi: kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik ve diğer düzenlemelerde uygulanması*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı yayınları (Gaziosmanpaşa, Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2006).

⁶⁸ Hüseyin Avni Göktürk, "Kanunlarımızın Yayım Vasıtalarında Ahenksizlik," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1, no. 3 (1943): 437-49, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000052.

(madde başlıkları, madde, fıkra, bent, alt-bent vb.), mevzuat metnine atıf yapılması ve çerçeve mevzuatın müstakil mevzuatla birleştirilmesi hususlarına odaklanılmıştır.

Mevzuat yapım tekniğini düzenlemek için kanun, yönetmelik, kılavuz gibi farklı norm türleri kullanılabilir. Örneğin Avusturya’da parlamentonun çıkaracağı kanunların tasarımı için Federal Hükümet tarafından hazırlanan kitapçıklarda kurallar belirlenmiştir ve bu kurallar Federal Parlamento için tavsiye niteliğindedir⁶⁹. İtalya’da mevzuat metinlerini hazırlama tekniğine ilişkin kurallar ve tavsiyeler, parlamento ve bakanlar kurulu tarafından müştereken kabul edilen bir genelgeyle⁷⁰, Fransa’da Danıştay ve Başbakanlığın ortak eseri olan mevzuat rehberiyle⁷¹, ABD ve Birleşik Krallık’ta ise parlamento kararlarıyla düzenlenmiştir⁷².

Takriben Cumhuriyet döneminin başlarında Başbakanlık bünyesinde kanunlar (kavanin), kararlar (mukarrerat), yayım (neşriyat) ve mevzuatın toplanması (müdevvenat) işlerini yürüten birimler kurulmuştur. 18.5.1929 tarihli ve 1452 sayılı Devlet Memurları Maaşatının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun’da anılan birimler birer kalem (büro) olarak belirtilmektedir. Zamanla kanunlar ve kararlar birimi ile mevzuatı geliştirme ve yayım birimi Başbakanlık teşkilatı içinde önce müdürlük, sonra daire başkanlığı ve ardından genel müdürlük düzeyinde örgütlenmiştir⁷³. 2018 yılında başkanlık hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte Başbakanlıktaki Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü ile Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü birleştirilerek Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel

⁶⁹ Maria Eder-Rieder, “Avusturya’da Kanunla Düzenlemelerin Tasarımı İçin Hukuki Kurallar,” içinde *Karşılaştırmalı Hukukta Yasa Yapma Tekniği*, ed. Yener Üner (Kanun Yapma Tekniği Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015), 299-300, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/545.pdf>.

⁷⁰ “Regole e raccomandazioni per la formulazione tecnica dei testi legislativi,” Senato della Repubblica, erişim 22 Temmuz 2024, <https://www.senato.it/istituzione/redazione-dei-testi-legislativi>.

⁷¹ “Guide de légistique,” Légifrance, erişim 23 Temmuz 2024, <https://www.legifrance.gouv.fr/contenu/menu/autour-de-la-loi/guide-de-legistique>.

⁷² Edward Donelan, *Regulatory Governance: Policy Making, Legislative Drafting and Law Reform* (Palgrave Macmillan, 2022).

⁷³ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, “Dünden Bugüne Başbakanlık (1920-2014)” (Ankara, 2014), https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dono.alar/eskisiteden/yayinlar/genel-mudurluk-yayinlar/basbakanlik_tarihi.pdf.

Müdürlüğü haline getirilmiştir. Anılan Genel Müdürlük, mevzuat hazırlığında standartlar oluşturmak, mevzuat kalitesini artırmak, RG'yi yayımlamak ve mevzuata erişimi sağlamakla görevlidir.

Türkiye’de 1980’lere kadar mevzuat yapım tekniği ile mevzuata erişim konularında beklentiler karşılanmamıştır. 1981 yılında Bakanlar Kurulu (BKK, 14.8.1981, S. 8/3463) tarafından başlatılan Türk Mevzuatının Yönetimi ve Yeniden Düzenlenmesi Projesi sonucunda yayımlanan raporda mevzuatın derlenmesi ve yürürlükte olanların yayımlanması konusunda Cumhuriyet döneminde yürütülen çalışmalar topluca yer almıştır. Mevzuat yönetimi için 1940’lardan itibaren kanun tasarı ve teklifleri hazırlanmış, Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye Barolar Birliği ve Ankara Hukuk Fakültesi tarafından çalışmalar yapılmıştır⁷⁴. Fakat 1981 yılına gelindiğinde hâlâ mevzuat yapım tekniğinin tespit edilmediği, mevzuattaki numaralandırmanın düzensiz olduğu, dil ve yazılış biçiminde tutarsızlıklar olduğu görülmektedir⁷⁵.

Türk Mevzuatının Yönetimi ve Yeniden Düzenlenmesi Projesi’nin sonuç raporunda mevzuat hazırlığı ve yönetimi için çeşitli öneriler getirilmiştir⁷⁶. Bu önerilerin pek çoğu hayata geçmemiştir ancak Başbakanlığın merkezi bir rol üstlenerek mevzuat hazırlama usul ve esaslarını geliştirmesi önerisi uygulanmıştır⁷⁷. 1980 sonrası mevzuat yapım tekniğinin gelişmesinde, siyasi ağırlığı ve idarenin bütünlüğü ilkesinin hayata geçirilmesini sağlayan 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun’dan kaynaklanan hukuki yetkisi sonucunda Başbakanlığın önemli katkısı olmuştur⁷⁸. Başbakanlık, mevzuat hazırlama tekniğini önce genelgeler ve ardından Bakanlar Kurulu yönetmelikleriyle düzenlemeye başlamıştır⁷⁹. Böylece mevzuat taslaklarının

⁷⁴ DPT, *Kanunların ayıklanması derlenmesi ve yürürlükte olanların tesbiti hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar* (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1983).

⁷⁵ DPT, 16.

⁷⁶ DPT, *Türk Mevzuatının Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili İlkeler Öneriler* (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1983).

⁷⁷ Hüsnü Merdanoğlu, “Hukuk Metinlerimizin Sorunları ve Çözüm Yolları,” *Amme İdaresi Dergisi* 27, no. 1 (1994): 115.

⁷⁸ Birol Özdemir, “Mevzuatı Muhafazadan Mevzuat Yönetimine,” *Yasama Dergisi*, no. 15 (2010): 49-64; Söyler, *Mevzuat Yapım Hukuku ve Başbakanlığın Hukuksal Rolü*.

⁷⁹ Ahmet A. Cilavdaroğlu, “Türkiye’de Parlamenter Sistemde Düzenleyici Etki Analizi Uygulamaları ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki Geleceği,” *Akdeniz İİBF*

içeriği ve biçimsel özellikleri belirlenmiştir. Ayrıca Başbakanlığın idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde hukuka aykırılıkları önleyici ve yol gösterici ön denetimi Türkiye’de mevzuat kalitesinin artmasına önemli katkı sunmuştur⁸⁰. Parlamenter sistem döneminde Bakanlar Kurulu kararına muhtaç olan kanun tasarısı, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik ve karar tasarıları için Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, diğer mevzuat tasarıları için Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü ön inceleme yaparak idarenin bu yöndeki uygulamasını şekillendirmiştir. 2018 yılından itibaren bu görevi Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. Güncel olarak 2022 yılında Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlüğe konulan Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik mevzuat yapım tekniğini düzenlemektedir.

Mevzuat yapım tekniği ve mevzuatın biçimsel yapısının bir yönetmelikle düzenlenmesi uygun değildir. Bütün mevzuat aynı biçimsel yapıda olmalıdır ve bu yapı kanunla düzenlenmelidir⁸¹. Danıştayın (1. D, 1.3.1949) yıllar önce açıkladığı üzere “*Evvela şurasını belirtelim ki kanun, lâfzı ve ruhiyle kanun olduğu gibi şekli ile dahi kanundur. Kanunun tertip ve yazılış şekli, fıkralarının devamlı veya ayrı ayrı yazılması, hatta virgül, tire, iki nokta, parantez gibi yazı povantaj sistemine giren işaretlerin kullanılması, yerine göre kanun vazının irade ve maksadını taşıyan ve bu maksadı açığa çıkarmağa yardım eden işarî birer yasama tasarrufudur.*”⁸² Mevzuatta yeknesaklığı sağlamak için mevzuat yapım tekniğinin biçimsel unsurları, yasama ve yürütme organları ile idareyi bağlayacak şekilde kanunla düzenlenmelidir.

Müstakil mevzuatta tekrarı önlemek için ve çerçeve mevzuatta müstakil mevzuatı değiştirebilmek için atıflar kullanılmaktadır. Mevzuat yapım tekniğinin biçimsel boyutu, mevzuata istikrarlı atıf yapılmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Böylece mevzuatın muhatapları tabi oldukları kuralları tespit edebilir. Çerçeve mevzuatın, kendi içinde anlamlı ve tutarlı bir hukuki

Dergisi 19, no. 2 (2019): 281, <https://doi.org/10.25294/auibfd.543077>; Nahit Yüksel, “Türk Parlamento Hukukunda ‘Çerçeve’ Kanunları Adlandırma Yöntem ve Sorunları,” *Yasama Dergisi*, no. 26 (2014): 31-63.

⁸⁰ Söyler, *Mevzuat Yapım Hukuku ve Başbakanlığın Hukuksal Rolü*.

⁸¹ Merdanoğlu, “Hukuk Metinlerimizin Sorunları ve Çözüm Yolları”, 116.

⁸² DPT, *Kanunların açıklanması derlenmesi ve yürürlükte olanların tesbiti hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar*, 70.

metin olan müstakil mevzuat üzerinde değişiklik yaparken, metnin anlamını ve tutarlılığını koruması beklenir. Bu açıdan madde, fıkra, bent, alt-bent gibi kavramlar bütün mevzuat metinlerinde aynı şekilde kullanılmalı ve bunlara hep aynı şekilde atıf yapılmalıdır. Ancak 2005 yılında yürürlüğe konulan Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (BKK, 19.12.2005, S. 2005/9986) öncesinde mevzuat metninin parçaları için çok farklı adlandırmalar görülmektedir. Örneğin bir kanunda fıkra diye adlandırılan metin parçası, başka bir kanunda bent olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla 1960'larda, 1990'larda ve 2020'lerde yürürlüğe konulan kanunlarda fıkra ve bent gibi terimler aynı şeyi ifade etmeyebilir. Örneğin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda bazı fıkralar harflerle sıralanırken bazılarında harf yoktur. Kanun'un bir maddesinde (a), (b), (c) şeklindeki yazım *bent* olarak adlandırılırken, aynı Kanun'un başka bir maddesinde *fıkra* olabilmektedir. Mevzuat yapım tekniğindeki istikrarsızlıktan kaynaklanan, yasal düzenlemelerin kişiler ve idare bakımından herhangi bir tereddüde ve şüpheye yol açmayacak biçimde açık, net ve anlaşılır olması şartına⁸³ aykırılık teşkil eden bu durum hukuki belirlilik ilkesini zedelemektedir.

Bu noktada iki çarpıcı örnek verilebilir. Mülga 190 sayılı KHK'de madde metninde küçük harfle ayrılan metin parçası bir yerde (m. 4/1-c) fıkra olarak adlandırılırken aynı maddede değişiklik yapan 5272 sayılı Kanun'da (m. 87/b) metnin bu parçası bent olarak adlandırılmıştır. Kanun koyucu bile zaman zaman metnin parçalarını adlandırırken tutarsız davranmaktadır. İkinci örnek de 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 9'uncu maddesinin altıncı fıkrasındadır. MBS'den alınan madde metni şu şekildedir:

Avukatlık ruhsatnamesi ve yemin:

Madde 9 – Avukatlık meslekine kabul edilen adaya, ilgili baro tarafından bir ruhsatname verilir.

Avukatlığa kabul, ruhsatnamenin verildiği andan itibaren hüküm ifade eder.

Aday böylece avukatlığa kabul edildikten sonra (Avukat) unvanını kullanmak hakkını kazanır. Durum Türkiye Barolar Birliğine bildirilir.

⁸³ E.2023/81, K.2023/184, RG 21.12.2023 – 32406 par. 13 (Anayasa Mahkemesi 2023).

(Değişik dördüncü fıkra: 13/1/2004 – 5043/1 md.) Ruhsatnameler ve avukat kimlikleri Türkiye Barolar Birliği tarafından tek tip olarak bastırılır ve düzenlenir. 8 inci maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen şekilde Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca uygun bulma kararı verildiğinde ruhsatnameler Birlik Başkanı ve ilgili Baro Başkanı tarafından imzalanır. Avukat kimlikleri, tüm resmî ve özel kuruluşlar tarafından kabul edilecek resmî kimlik hükmündedir.

Mesleke kabul edilen avukata ruhsatname verilirken, baro yönetim kurulu önünde aşağıdaki şekilde andıçtırılır:

(Değişik altıncı fıkra: 2/5/2001 – 4667/8 md.) Hukuka, ahlaka, mesleğin onuruna ve kurallarına uygun davranacağıma namusum ve vicdanım üzerine andıçerim.

Avukatın andıçtırıldığı, andın metnini de kapsıyan bir tutanağa bağlanır ve ilgilinin dosyasında saklanır. Tutanak baro yönetim kurulu üyeleri ile birlikte andıçen avukat tarafından imzalanır.

Çerçeve kanun olan 4667 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la (m. 8) 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 9’uncu maddesinin dördüncü ve altıncı fıkraları değiştirilmiştir. Maddenin dördüncü fıkrasının hangisi olduğunda tereddüt yoktur. Fakat 9’uncu maddenin altıncı fıkrası hangisidir? Mevzuat yapım tekniğine göre iki nokta (:) işaretinden sonraki mevzuat metni genellikle bent olarak adlandırılır. Nitekim 4667 sayılı Kanun’la (m. 9) değiştirilen Avukatlık Kanunu’nun 12’nci maddesinin birinci fıkrasının “b” bendi belirlenirken iki nokta işaretinin altında “b)” şeklinde başlayan metin parçası esas alınmıştır. Fakat 9’uncu maddenin altıncı fıkrası belirlenirken, beşinci fıkranın iki nokta işaretinin altındaki metin parçası esas alınmıştır. Kanaatimizce bu metin parçası beşinci fıkranın devamıdır, altıncı fıkra değildir. Sunulan örneklerde görüldüğü üzere çerçeve mevzuatın müstakil mevzuatla nasıl birleştirildiği, mevzuat hükümlerini etkilemektedir. Mevzuatı koyan iradenin nihai metne tam olarak yansımaları için mevzuat yapım tekniğinin belirli ve herkesçe aynı biçimde anlaşılması gerekir.

Mevzuat yapım tekniğine ilişkin kurallar yönetmeliklerle belirlenmesine karşın Türkiye’de mevzuat hazırlığında uygulanan fakat yazılı olmayan aşağıdaki kurallar vardır:

- a. Sadece müstakil mevzuat esas alınır.
 - i. Çerçeve mevzuat, müstakil mevzuata dercedilmekle hükmünü ifa etmiş olur.
 - ii. Sadece müstakil mevzuata atıf yapılır.
 - iii. Sadece müstakil mevzuat yürürlükten kaldırılır.
- b. Mevzuattaki madde başlıkları madde metninden bağımsızdır.
- c. Metnin, müstakil mevzuattaki yeri korunur.
- ç. Yürürlükten kaldırılan hükümler hâlâ yürürlükte olabilir.

Önceleri Başbakanlığın günümüzde de Cumhurbaşkanlığının gayretleriyle oluşan bu kurallar müstakil ve çerçeve mevzuatın metnini etkilediği için hukuki sonuç doğurmaktadır. Ayrıca mevzuatın MBS’de yayımlanan sürümü de bu kurallara tabidir. Bu kurallar yazılı değildir, dolayısıyla herkesçe bilinmesini sağlamak üzere yazılı hale getirilmelidir. Bu kuralların bir yönetmelikle değil, normlar hiyerarşisinde daha üstte olan kanunları ve CBK’leri de kapsamaları için, bir kanunla belirlenmesi uygun olacaktır.

A. Müstakil Mevzuatın Esas Olması

Çerçeve mevzuat hükümleri müstakil mevzuat metnine işlendikten sonra müstakil mevzuatın bir parçası haline gelir. Mevzuat yapım tekniği bakımından, çerçeve mevzuat artık kendi başına yürürlükte olmayan bir mevzuat muamelesi görür. Dolayısıyla çerçeve mevzuata atıf yapılmaz, çerçeve mevzuat değiştirilmez veya yürürlükten kaldırılmaz. Bir müstakil mevzuat yürürlükten kaldırılınca, ona ilişkin çerçeve mevzuat hükümleri de kendiliğinden yürürlükten kalkar. Günümüzde uygulanan kural bu olmakla birlikte geçmişte buna aykırı pek çok örnek bulunabilir. Örneğin 2797 sayılı Yargıtay Kanunu (m. 68), ikame ettiği kanuna ilişkin “1730 sayılı Yargıtay Kanunu ile değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.” düzenlemesini içermektedir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (m. 450) “18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ek ve değişiklikleri ile birlikte tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.” hükmünü haizdir. Makaleye ekli tabloda geçici (muvakkat) ve ek (müzeyyel) kanunlar gibi çerçeve kanunların yürürlükten kaldırılmasına dair örnekler de vardır. Ancak yakın tarihli kanunlarda çoğunlukla çerçeve kanunlara atıf yapılmamaktadır.

Örneğin yeni Türk Medeni Kanunu'nda (m. 1028) “17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi yürürlükten kaldırılmıştır.” denilmekle yahut 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nda (m. 647) “22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı Borçlar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.” denilmekle yetinilmiş, bunlarda değişiklik yapan çerçeve kanunlar anılmamıştır.

Müstakil mevzuat çerçeve mevzuatla değiştikten sonra, müstakil mevzuatın adına atıf yapılırken (müstakil mevzuatın adı değiştirilmiş olsa dahi) *değişik* mevzuat (kanun, CBK, yönetmelik, tebliğ vb.) olarak adlandırılmaz. Örneğin 6447 sayılı Kanunla *değişik* 6360 sayılı Kanun denilmez, doğrudan müstakil mevzuata atıf yapılarak 6360 sayılı Kanun denilir.

B. Madde Başlıkları

Mevzuat kenar başlıkları, kural olarak mevzuat metninden sayılmamaktadır. Anayasa (m. 176/2) bu durumu özellikle belirtmiştir. TBMM, 1944 yılında kanunların ruhunun madde metinlerindeki hüküm ve ifadelerde görüldüğünü, kanunların sırf mahiyetini gösterir başlıkların RG'de yayımlanacağını fakat madde metninden sayılmayacağını kararlaştırmıştır⁸⁴. Bu karar, kanunun tabi olduğu bütün süreçlerden geçen kenar başlıklarının kanun addedilmesi gerektiği, aksi takdirde kanunların sistematik bir eser olmaktan çıkıp hukuk kuralları yığını haline geleceği yönünde eleştirilmiştir⁸⁵. Buna karşın, madde kenar başlıkları tek başına hüküm içermediği için bu tartışmanın pratikte bir faydası olmadığı da öne sürülmüştür⁸⁶. Anayasa Mahkemesi de benzer görüştedir, buna göre hukuk normları insan davranışlarını yönlendirmeyi amaçlayan emir, yasak, izin veya yetki içeren önermelerden oluşur, bu nitelikleri taşımayan bir önerme kural koyucu vasıfta olmadığı için hukuk kuralı sayılmaz. Dolayısıyla madde başlıkları da emir, yasak, izin veya yetki içermediğinden denetlenabilir norm niteliğinde değildir ve iptal davasına konu edilemez⁸⁷. Öte yandan, kenar başlıklarının metne dahil

⁸⁴ TBMM, *Kanun başlıklarıyla fasıl unvanları ve haşiyeler hakkında TBMM kararı* (RG 4.2.1944 – 5621, 1944), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5621.pdf>.

⁸⁵ Ferit Saymen, “Matlablar Kanun Mudur?,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 10, no. 3-4 (1945): 565-78.

⁸⁶ Erdin Bayram, “Kanun Sistematiğinde ‘Madde’,” *Yasama Dergisi*, no. 8 (2008): 22-43.

⁸⁷ E.2022/50, K. 2022/107, RG 27.12.2022 – 32056 par. 159-160 (Anayasa Mahkemesi 2022); E.2017/162, K.2018/100, RG 3.1.2019 – 30644 par. 64 (Anayasa Mahkemesi 2018); E.2019/13, K.2021/31, RG 2.7.2021 – 31529 par. 59 (Anayasa Mahkemesi 2021).

olduğu mevzuatın kendisince hüküm altına alınabilir. Örneğin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (m. 1534/1) kenar başlıklarının metne dahil olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Mevzuat yapım tekniğine göre madde kenar başlığı madde metninden ayrı muamele görür; bir madde yürürlükten kaldırılırsa, özellikle yürürlükten kaldırılmadığı takdirde, madde kenar başlığı kendiliğinden yürürlükten kalkmaz. Madde kenar başlığını yürürlükten kaldırmak için bu durumun açıkça çerçeve mevzuatta yazılması gerekir. Aynı kural mevzuatın kitap, kısım ve bölüm başlıkları için de geçerlidir.

C. Metnin Yerini Koruması

Mevzuat metnine yapılan atıfların korunması için mevzuat metninin yeri korunur. Bir metin parçası (madde, fıkra, bent, alt-bent, cümle veya ibare) yürürlükten kaldırılrsa veya mahkeme tarafından iptal edilse bile yerini muhafaza eder. İlga veya iptal edilen metin parçasının yerini takip eden metin parçası almaz; diğer metin parçaları oluşan boşluğu ortadan kaldıracak şekilde tekrar sıralanmaz. Örneğin bir kanun maddesinin üçüncü fıkrası iptal edildikten sonra, aynı maddenin dördüncü fıkrası, üçüncü fıkra haline gelmez. Bu uygulama, mevzuat metnine yapılan atıfların muhafaza edilmesini sağlar. Az önceki örneğin devamı olarak, başka bir mevzuatta maddenin dördüncü fıkrasına atıf yapıldıysa, o fıkranın dördüncü fıkra olarak kalması lazımdır. Her ilga veya iptalin ardından metin parçaları kendiliğinden teselsül etseydi mevzuatın belirli bir hükmüne atıf yapmak imkânsız hale gelirdi. Dolayısıyla ilga veya iptal edilen metnin ardından mevzuat metni teselsül etmez. Bu duruma çerçeve mevzuat hazırlığında dikkat edilmelidir. Örneğin bir kanun maddesinin iptal edilmiş üçüncü fıkrasından sonra gelen fıkra değiştirilecekse, çerçeve mevzuat dördüncü fıkranın değiştirildiği şekilde kaleme alınmalıdır. MBS'de metni ilga edilen çerçeve mevzuat veya iptal edilen metne ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı parantez içinde gösterilerek mevzuat metninin yerinin ve böylece atıfların muhafazası sağlanmaktadır.

Ç. Mülga Mevzuatın Uygulanması

Yürürlükten kaldırılan mevzuat yürürlükten kalkmamış olabilir. Hukuki belirliliği ortadan kaldıran bu şaşırtıcı kural Türk mevzuat yapım tekniğinin en önemli sorunlarından birisidir. Buna yakın zamandan bir örnek olarak, 6831 sayılı Orman Kanunu'na 23.3.2023 tarihli ve 7442 sayılı Orman Kanunu

ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la (m. 30) eklenen aşağıdaki madde verilebilir:

GEÇİCİ MADDE 13- 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince tazminat ödenmemesi kaydıyla ... tazminat ödemesine hak kazanacaklar için bu Kanunun bu maddeyi ihdas eden [çerçeve kanun olan 7432 sayılı] Kanun ile yürürlükten kaldırılan 71 inci maddesinin uygulanmasına devam edilir.

MBS’de yayımlanan 6831 sayılı Orman Kanunu’nda 71’inci madde mülga olarak gösterilmektedir. Ancak aynı Kanun’un geçici 13’üncü maddesinde, mülga 71’inci maddesinin uygulanmaya devam edeceği kaydedilmektedir. Bu durum, Aristoteles’in “*Aynı niteliğin, aynı zamanda, aynı özneye, aynı bakımdan hem ait olması hem de olmaması imkânsızdır.*”⁸⁸ şeklinde ifade ettiği, temel mantık ilkeleri arasında yer alan *çelişmezlik ilkesine* aykırıdır. Bir mevzuat hükmü yürürlükte ise mülga (yürürlükten kalkmış) değildir, mülga ise yürürlükte değildir. Orman Kanunu’nun 71’inci maddesi belli durumlarda uygulanmaya devam etmektedir, ancak diğer taraftan MBS’de yürürlükten kalkmış görünmektedir. Yürürlükten kalkmış metni bulmak için artık MBS’ye başvurmak mümkün değildir, MBS kullanıcıları madde metnini ancak RG’yi tarayarak bulabilir. Fakat yine Orman Kanunu’nun 71’inci maddesinde, Kanun’un ilk yayımından sonra değişiklik olduysa, değişiklik yapan çerçeve kanundaki hükümleri de bulması gerekecektir ki sıkça torba kanun çıkarıldığı için oldukça zahmetli bir iş olacaktır. Halbuki kanun koyucunun bahse konu maddeyi yürürlükten kaldırmak yerine belli koşullarda yürürlükte kalacağını düzenlemesi uygun olurdu. Yahut kanun koyucu, Orman Kanunu’nun 71’inci maddesini yürürlükten kaldırdıktan sonra belli durumlarda uygulanacak hükümleri Orman Kanunu’nun geçici 13’üncü maddesine ilave edebilirdi. Yürürlükten kaldırılmış bir kanun hükmünün yürürlükteymiş gibi uygulanması hukuki belirliliği ortadan kaldırmaktadır.

İlginç başka bir örnek olarak 375 sayılı KHK’nin ek 18’inci maddesi verilebilir. Bu madde 2015 yılında 6639 sayılı Kanun’la (m. 23) 375 sayılı KHK’ye eklenmiş ve 2018 yılında 703 sayılı KHK (m. 177/1-h) ile yürürlükten kaldırılmıştır. Kanun koyucu, ek 18’inci madde hükmünü ihya

⁸⁸ Aristoteles, *Metafizik*, çev. Ahmet Arslan, 3. bs (İstanbul: Divan Kitap, 2021), 134.

etmek isteyince 2022 yılında 7417 sayılı Kanun (m. 59) ile 375 sayılı KHK'ye ek 37'nci maddeyi ilave etmiştir. İlginç olan kısım ek 37'nci maddeyle mülga ek 18'inci maddenin bazı hükümlerinin değiştirilmesidir. Halbuki 375 sayılı KHK'nin ek 37'nci maddesinde mülga ek 18'inci maddeye hiç atıf yapılmaksızın yeni bir hüküm ihdas edilebilirdi.

Anayasa Mahkemesi de yürürlükten kalkmış hükümlerin sanki yürürlükteymiş gibi uygulanmasında sakınca görmemektedir. Örneğin Anayasa Mahkemesi şöyle bir tespit yapmıştır⁸⁹:

3. 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sono.al Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun "5434 sayılı Kanuna ilişkin geçiş hükümleri" başlıklı geçici 4. maddesinde; anılan Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun uyarınca emekli aylığı bağlananlar ... ile bunların dul ve yetimleri hakkında anılan Kanun ile yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılmaya devam edileceği, geçici 4. madde kapsamına girenlerin aylıklarının bağlanması ... hakkında 5510 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun'a göre işlem yapılacağı ... belirtilmiştir.

4. Bu çerçevede 5434 sayılı Kanun uyarınca sigortalılar (iştirakçiler) ve kurumlarından kesilecek emeklilik kesenekleri ve kurum karşılıkları anılan Kanun'un mülga 14. ilâ mülga 19. maddeleri ile mülga ek 70. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda hesaplanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi bu kararında, yürürlükten kaldırılmış hükümlerin uygulanmasını normal görerek bu konuyu hiç tartışmamıştır. Hukuki belirliliği ortadan kaldıran mülga mevzuatın uygulaması hali birçok mevzuatta görülebilmektedir, örneğin 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (m. 60/13, geçici m. 4/2), 375 sayılı KHK (ek m. 34/1, ek m. 37/1), 703 sayılı KHK (m. 40/1, m. 221/1), Kurumlar Arası Geçici Görevlendirme Yönetmeliği (CK, 2.5.2019, S. 1025) (m. 3/1-c), Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği (RG, 20.4.2016, S. 29690) (geçici m. 1/4) mülga hükümlerin uygulanacağını düzenlemiştir. Bir hükmün yürürlükte kalması arzu ediliyorsa, mevzuat yapım tekniği bakımından bunun için mülga

⁸⁹ E.2022/110, K. 2023/115, RG 19.9.2023 – 32314 par. 3-4 (Anayasa Mahkemesi 2023).

mevzuata atıf yapmak yerine yürürlükte kalması istenen mevzuatın korunması veya daha yeni bir mevzuata aktarılması yerinde olacaktır.

Bu yazılmamış ancak uygulamada var olan kurallar zaman içinde gelişerek bugünkü halini almıştır. Geçmiş dönemlerdeki mevzuatta bu kurallara uymayan pek çok örnek bulunabilir. Bu durum da bir mevzuatın nasıl anlaşılması gerektiği konusunda ciddi bir soruna yol açmaktadır. Hangi kuralın uygulandığına bağlı olarak farklı mevzuat metni oluşması mümkündür.

Önceleri Başbakanlığın ve şimdilerde Cumhurbaşkanlığının istikrarlı uygulamaları bir tutarlılık sağlamıştır. Fakat mevzuat yapım tekniğinin yazılmamış kurallarını da kapsayacak biçimde mevzuatın hazırlık sürecinin ve biçimsel yapısının kanunla düzenlenmesi önerilmiştir⁹⁰. Çünkü biçimsel yapı, çerçeve mevzuat hazırlanırken müstakil mevzuat metninin parçalarına (madde, bent, alt-bent, cümle gibi) atıf yapılmasında ve çerçeve kanun hükümlerinin müstakil kanunlarla birleştirilmesinde esaslı bir role sahiptir. Mevzuatın biçimsel yapısının herkesçe bilinmesi, aynı yönde anlaşılması ve uygulanması için kanunla düzenlenmesi faydalı olacaktır.

IV. MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ

*“[P]ozitif hukuk ilmi, muayyen yerde muayyen ânda yürürlükte olan hukuk kaidelerinin bütününi sistem halinde her an herkesin emrine amade bulundurmak mecburiyetindedir. Çünkü sistem olmadan modern devletlerde yürürlükte bulunan yüz binlerce hukuk kaidesinin düzensiz bir yığından başka bir şey olmayacağı ve tatbik kabiliyetinden mahrum kalacağı apaçıktır.”*⁹¹ MBS, ülke genelinde yürürlükteki hukuk kurallarını herkesin erişimine açarak önemli bir hizmet sunmaktadır. MBS, geliştirmeye müsait yönleri olmasına karşın gayet başarılı bir uygulamadır. RG’de yayımlanmasının ardından müstakil mevzuat sisteme kaydedilmektedir, çerçeve mevzuat da ilgili müstakil mevzuata ilk iş gününde işlenmektedir. MBS kullanıcıları, mevzuatın güncel haline rahatlıkla ulaşabilmektedir.

⁹⁰ Merdanoğlu, “Hukuk Metinlerimizin Sorunları ve Çözüm Yolları”; DPT, *Kanunların ayıklanması derlenmesi ve yürürlükte olanların tesbiti hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar*.

⁹¹ Ernst Eduard Hirsch, “Hukuk Bir Bilim Kolu mudur?,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1 (01 Mart 1944): 26, https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000045.

A. Mevzuat Bilgi Sistemi'nin Gelişimi ve Mevcut Durumu

Türkiye’de mevzuatın derlenmesine 1851 yılında adsız bir kaynakla başlanmıştır. 1863 yılında Ahmet Cevdet Paşa tarafından *düstur* adı altında mevzuat derlenmeye başlanmıştır. Birinci tertip düstur 1863-1908, ikinci tertip düstur 1908-1920, üçüncü tertip düstur 1923-1960, dördüncü tertip düstur 1960-1961, beşinci tertip düstur da 1961 yılından günümüze olan mevzuatı kapsamaktadır⁹². Düsturların mevzuata erişmekteki kullanım zorluğu Mevzuat Külliyyatı’nın oluşmasına yol açmıştır. MBS’nin öncülü olan Mevzuat Külliyyatı, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından 1987 yılında yayımlanmaya başlanmıştır. Mevzuat Külliyyatı, 5 ayrı külliyyattan (i. Yürürlükteki Kanunlar Külliyyatı, ii. Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyyatı, iii. Kanun Hükümünde Kararnameler Külliyyatı, iv. Yürürlükteki Tüzükler Külliyyatı, v. Bakanlar Kurulu Kararıyla Yürürlüğe Konulan Yönetmelikler Külliyyatı) oluşmuştur⁹³.

Bilgisayarın hukuk alanında sağlayacağı katkıya 1975 yılında ilk dikkat çekenlerden birisi Türkiye Bilişim Derneği Başkanı Aydın Köksal olmuştur. Köksal’a göre yasama, yürütme ve yargı organları ile halkın hukuki verilere doğru ve hızlı erişmesi dijital bilgi kütüklerinin oluşturulmasıyla sağlanacaktır. Yargı kararlarının da bilgisayar ortamına aktarılmasıyla mahkeme kararlarının öngörülebilirliği sağlanacak ve vatandaşların hukuk güvenliği artacaktır⁹⁴. Köksal’ın öngörüsü yirmi yıl sonra gerçekleşmiştir; MBS 1.6.1995 tarihinde Mevzuat Külliyyatı esas alınarak İnternet üzerinden yayımlanmaya başlanmıştır⁹⁵.

MBS günümüzde 10 sayılı Resmî Gazete Hakkında CBK (m. 8) ile Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik’te (m. 12) düzenlenmiştir. Buna göre;

a) RG’de yayımlanan mevzuat tek metin haline getirilerek MBS’de yayımlanır.

⁹² Merdanoğlu, “Hukuk Metinlerimizin Sorunları ve Çözüm Yolları.”

⁹³ “Mevzuat Külliyyatı Araştırma Kılavuzu,” Mevzuat Bilgi Sistemi, erişim 23 Temmuz 2024, <https://www.mevzuat.gov.tr/hakkimizda>.

⁹⁴ Aydın Köksal, “Hukukta Bilgisayar Kullanımı, Kazanımlar, Yitirilecekler, Etkileşimler,” içinde *Hukukta Siberetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri* (Ankara: Milli Produktivite Merkezi, 1975), 337.

⁹⁵ 1.6.1995 tarihli ve 22300 sayılı RG’de (s. 83-87) Başbakanlık tarafından MBS’nin hizmete alındığını gösteren bir ilan yayımlanmıştır.

b) MBS’de yer alan metin ile RG’de yayımlanan metnin farklı olması halinde RG’de yayımlanan metin esas alınır.

c) Mahkemelerin mevzuata dair yürütmeyi durdurma ve iptal kararları ilgili idareler tarafından MBS’ye işlenmek üzere Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü’ne gönderilir.

Tablo 1’de MBS’de yer alan mevzuatın türü ve sayısı sunulmaktadır.

Tablo 1. Mevzuat Bilgi Sistemi’nde yer alan mevzuat

Mevzuat türü	Mevzuat adeti
Kanun	907
Cumhurbaşkanlığı kararnamesi	32
Cumhurbaşkanlığı yönetmeliği	149
Cumhurbaşkanı kararı	3.360
Cumhurbaşkanlığı genelgesi	122
Kanun Hükmünde Kararname	63
Tüzük	109
Bakanlar Kurulu yönetmeği	166
Yönetmelik	8.980
Tebliğ	4.126
TOPLAM	17.699

Kaynak: <https://www.mevzuat.gov.tr/hakkimizda> (Not: Tablo 19.8.2024 tarihindeki sayıları göstermektedir)

Ayrıntısı Tablo 2’de sunulduğu üzere TBMM’nin açılmasından itibaren Türk kanunları üç ayrı seri numarası almıştır.

Tablo 2. Kanunların seri numaraları

Dönem	Sayı
23 Nisan 1920 – 26 Mayıs 1960	1-7480
27 Mayıs 1960 – 24 Ekim 1961	1-375
25 Ekim 1961 – Devam ediyor	1-7523

Kaynak: Dinçer⁹⁶ (Not: Tablonun son satırı 2.8.2024 tarihindeki sayıyı göstermektedir)

Tablo 2’de görüldüğü üzere TBMM açıldıktan itibaren günümüze kadar 15.000’den fazla kanun yürürlüğe girmiştir. Ancak müstakil ve yürürlükte olan kanun sayısı 900 civarındadır⁹⁷. Çerçeve kanunların, milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulma kanunlarının (yetki kanunlarının), bütçe ve kesin hesap kanunlarının sayısının çok olmasından ötürü yürürlükte olan kanun sayısı çıkarılan kanun sayısından epey azdır. İlginçtir ki 1973 yılında yapılan bir çalışmaya göre o dönemde yürürlükte olan kanun sayısı 950 kadardır⁹⁸. 2018 yılında yürürlüğe giren Anayasa değişikliği sonrası bakanlıkların ve bazı kamu tüzelkişilerinin teşkilatının kanun yerine CBK ile düzenlenmesi sebebiyle kanun sayısının azaldığı dikkate alındığında, yürürlükteki kanun sayısının istikrarlı olduğu söylenebilir.

B. Mevzuat Bilgi Sistemi’nin Geliştirilmesi

MBS’nin geliştirilmesi için uluslararası antlaşmaları kapsamayı, Danıştay’ın iptal veya yürütmeyi durdurma kararlarının MBS’ye işlenmesi, MBS’de aynı konuyu düzenleyen birincil ve ikincil mevzuatın bir arada sunulması, mevzuatın sektörel olarak tasnif edilmesi, Yargıtay ve Danıştay’ın

⁹⁶ Güven Dinçer, “Kanunlarımız ve Kanunlarımızın Yeniden Derlenmesi ve Düzenlenmesi,” içinde *Hukukta Siberetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri* (Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi, 1975), 184.

⁹⁷ MBS arama motorunun “Kanunlar” sekmesi altında “Başlık” kısmında “kanun” kelimesi aratıldığında 6.2.2025 tarihinde 902 adet sonuç alınmaktadır. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın yanı sıra bir adet de başlığında yasa sözcüğünün kullanıldığı (2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası) kanun vardır. Dolayısıyla 903 adet müstakil kanun yürürlükte. Anayasa’ya (m. 90) göre TBMM’nin çıkardığı yetki kanununa dayanarak hükümetçe onaylanan veya yayımlanarak yahut yayımlanmayarak yürürlüğe konulan uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir. Fakat bu çalışmada belirtilen yürürlükteki kanun sayısına, uluslararası antlaşmalar dahil değildir.

⁹⁸ Dinçer, “Kanunlarımız ve Kanunlarımızın Yeniden Derlenmesi ve Düzenlenmesi”, 184.

içtihadı birleştirme kararlarının MBS’de yer alması, mevzuata dair temel ve destekleyici belgelere (gerekçeler, mahkeme kararları ve TBMM tutanakları vb.) erişim sağlanması, bir mevzuatın herhangi bir tarihte yürürlükteki halinin görülebilmesinin temini gibi öneriler getirilmiştir⁹⁹. Bu makalede hukuki belirlilik ilkesi çerçevesinde MBS’nin geliştirilmesi için önemli görülen hukuki geçerlik, mevzuat gerekçeleri, yüksek mahkemelerin içtihatları, Danıştay’ın yürütmeyi durdurma ve iptal kararları ile uluslararası antlaşmalar hususlarına değinilmiştir.

Savigny’nin klasikleşen betimlemesiyle, mevzuatın yorumlanması için dilbilgisel, mantıksal, tarihsel ve sistematik unsurlar kullanılabilir¹⁰⁰. Kanun koyucunun iradesinin gerçekleşmesi için dilbilgisel, mantıksal ve sistematik olarak mevzuat metninin nitelikli hazırlanması, tarihsel olarak da mevzuatın hazırlık sürecinin önemli noktalarının kaydedilmesi (ihtiyaç analizi raporu, mevcut-önerilen metin karşılaştırma cetveli, genel gerekçe, madde gerekçeleri, düzenleyici etki analizi raporu, bütçe etki formu, parlamento komisyon raporları ve genel kurul tutanakları vb.) gerekir. Ancak bu yeterli olmaz, mevzuatın doğru yorumlanması için bu bilgiler mevzuatın muhataplarının rahatlıkla erişebileceği şekilde sunulmalıdır.

1. Mevzuat Bilgi Sistemi’nin Hukuki Geçerliği

Dünyada RG’ler basılı ve İnternet üzerinden yayımlanabilmektedir. Bu sürümler arasında tutarsızlık olduğunda bazı ülkeler basılı sürüme, bazıları da her iki sürüme birden hukuki geçerlik tanımaktadır. Örneğin Fransa ve İtalya’da her iki sürüm de aynı düzeyde resmi bağlayıcılığa sahiptir. Avusturya, Belçika Danimarka, Estonya, İspanya ve Kanada’nın yanı sıra AB RG’leri sadece elektronik ortamda yayımlanmaktadır¹⁰¹. Türkiye’de Resmî Gazete Hakkında CBK (m. 2) kural olarak RG’nin İnternette yayımlanacağını, ihtiyaç kadar da basılı yayımlanabileceğini düzenlemiştir. Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik (m. 5/2) RG’nin basılma gerekçesini arşivlemek olarak belirtmiştir. Aynı Yönetmeliğe (m. 5/3) göre RG’nin basılı ve İnternet

⁹⁹ Özdemir, “Mevzuatı Muhafazadan Mevzuat Yönetimine”; Söyler, *Mevzuat Yapım Hukuku ve Başbakanlığın Hukuksal Rolü*, 268-72.

¹⁰⁰ Friedrich Karl von Savigny, *System of the Modern Roman Law*, çev. William Holloway, c. 1 (Madras: J. Higginbotham, 1867), 172-73.

¹⁰¹ Yasin Söyler, “Karşılaştırmalı Hukukta Resmî Gazeteler ve Hukuki Güvenlik İlkesi,” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 2 (2016): 107-34.

sürümleri aynı hukuki geçerliliğe sahiptir. RG'nin basılı ve İnternet sürümleri arasında farklılık olması halini ne CBK ne de Yönetmelik düzenlemiştir. Anayasa Mahkemesi, Resmî Gazete Hakkında CBK'yi incelediği kararında RG'nin basılı yayımlanması zorunluluğu olmamasını Anayasa'ya aykırı görmemiştir. Ayrıca daha çok kişinin kolay ve hızlı biçimde ulaşmasına imkân sağlayarak erişilebilirliği artırdığı için RG'nin İnternette yayımlanması hukuki belirlilik ve güvenlik ilkelerine hizmet etmektedir¹⁰².

RG'de yayımlanan kanun metniyle TBMM tarafından kabul edilen metnin farklı olması durumunda, bu kanunun şekil yönünden iptali gerekmez ancak TBMM tarafından kabul edilen metin esas alınmalıdır¹⁰³. Nitekim Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik (m. 11) hatalı yayımlanan mevzuat metnine ilişkin düzeltme yapılacağını kaydetmektedir.

Ülkeler çoğunlukla birleştirilmiş ve elektronik olarak yayımlanan mevzuata hukuki bağlayıcılık atfetmemiştir. Ülkelerin çerçeve ve müstakil mevzuat metnini birleştirerek yayımlamaktaki gayesi kullanıcılara kolaylık sağlamaktır. Birleştirilmiş metinle RG'de yayımlanan metin arasında ihtilaf olması halinde RG'de yayımlanan metin esas alınmaktadır. Türkiye'deki uygulama da bu yöndedir ve Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik'te (m. 12/2) konu düzenlenmiştir.

MBS'ye resmî geçerlilik tanıma hususunda Kanada dikkate değer bir istisnadır. 2009 yılında yürürlüğe giren bir kanun değişikliğiyle Kanada Adalet Bakanlığı tarafından basılı veya elektronik ortamda yayımlanan birleştirilmiş mevzuat resmî olarak geçerli hale getirilmiştir. Kanada resmi mercileri Adalet Bakanlığı tarafından birleştirilen mevzuatı hukuken geçerli kabul etmektedir. Yine de özgün metinle birleştirilmiş metin arasında ihtilaf olması halinde özgün (RG'de yayımlanmış) metin üstün tutulmaktadır¹⁰⁴.

MBS'ye hukuki geçerlik tanıma konusunda Türkiye'de de adım atılması hukuki belirliliği artıracaktır. Böylece kişiler RG'de yayımlanan müstakil ve çerçeve mevzuat takip etme yükünden kurtulacak, yürürlükteki mevzuata rahatlıkla ulaşabilecektir. Fakat MBS'ye hukuki geçerlik tanınmadan önce

¹⁰² E.2018/127, K.2021/18, RG 17.6.2021 – 31514 (Anayasa Mahkemesi 2021).

¹⁰³ Teziç, *Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*, 143-44.

¹⁰⁴ Legislative Services Branch, "Consolidated Federal Laws of Canada, Consolidated Acts," Government of Canada Justice Law Website, 2024, <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/ImportantNote/>.

MBS’de yayımlanan mevzuatın RG’de yayımlananla aynı olmasını sağlamak için ilave tedbirlere ihtiyaç vardır. Zira mevcut MBS yönetimi zaman zaman bazı mevzuatı yayımlamamaktadır veya mevzuatı yürürlüğe koyan iradeyi tam yansıtmayacak biçimde müdahale etmektedir. Örneğin bazı kanunlar yürürlükte olduğu halde MBS’de yer almamaktadır. 7489 sayılı 2024 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu’nun V Cetvelinde (Kanunlar ve Kararlarla Bağlanmış Vatani Hizmet Aylıkları) zikredilen 15.12.1948 tarihli ve 5269 sayılı Sivas Kongresince seçilen Temsil Heyeti Üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde bulunan Üyelere Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun MBS’de yoktur.

MBS’de yayımlanan 25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu’nda ilginç bir örnek vardır. 5751 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesiyle Mera Kanunu’nun 14’üncü maddesinin beşinci fıkrası değiştirilmiştir. Fakat MBS yöneticileri bunun doğru olmadığını düşünmüş ve beşinci fıkra yerine dördüncü fıkrayı değiştirmiştir. Bu durumun gerekçesini de altı numaralı dipnotta şöyle açıklamışlardır: *“26/3/2008 tarihli ve 5751 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde hernekadar beşinci fıkranın değiştirilmesi hüküm altına alınmışsada; Kanunun gerekçesi ve meclis tutanaklarının incelenmesinden kanun koyucunun iradesinin dördüncü fıkrayı kastettiği anlaşıldığından düzenleme bu doğrultuda yapılmıştır.”*¹⁰⁵ Görüldüğü üzere TBMM’nin kabul ettiği değişiklik MBS’de aynı şekilde yer almamış, beşinci yerine dördüncü fıkra değiştirilmiştir. Bu durumda MBS aslında mülga beşinci fıkra hükmünü korumaya devam ederken, halen yürürlükte olması gereken dördüncü fıkra hükmünü başka bir hükümle değiştirmiştir. Sonuçta parlamentonun iradesi MBS’de gerçek yansımaları bulamamıştır. Bu örnek MBS’de yer alan kanun hükümlerinin TBMM tarafından da kontrol edilmesi gerektiğine işaret etmektedir¹⁰⁶.

¹⁰⁵ İmla hataları metnin MBS’deki özgün halinde mevcuttur. “25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu,” Mevzuat Bilgi Sistemi, erişim 09 Eylül 2024, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4342&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

¹⁰⁶ Öte yandan aynı müdahale (imla hataları düzeltilmiş) aynı dipnot metniyle TBMM Kanun ve Karar Bilgi Sistemi’nde de mevcuttur, <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877bd-83d6-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=4342#step-1> erişim 03 Ekim 2024.

İkinci bir örnek olarak 11.2.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda yer alan bazı ibarelerde Türkçenin ünlü benzeşmesi kuralına uygun olarak değişiklikler MBS'de yapılmıştır. 19.3.2003 tarihli ve 4829 sayılı Tebligat Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la (m. 19) “7201 sayılı Tebligat Kanununda yer alan *"Posta Telgraf ve Telefon İşletmesi"*, *"Cumhuriyet Müddeiumumiliği"*, *"Hariciye Vekâleti"* ve *"Jandarma Umum Kumandanlığı"* ibareleri sırasıyla *"Posta ve Telgraf Teşkilâtı Genel Müdürlüğü"*, *"Cumhuriyet Başsavcılığı"*, *"Dışişleri Bakanlığı"* ve *"Jandarma Genel Komutanlığı"* olarak değiştirilmiştir.” Bu değişikliğin mevzuat yapım tekniğine aykırı olduğu açıktır, zira her bir ibarenin geçtiği yerler tek tek belirtilerek değişiklik yapılması gerekirdi. Fakat kanun metni içinde bariz imla hataları olmasını engellemek kaygısıyla MBS yönetimi kendiliğinden Türkçenin dilbilgisi kurallarına göre kanundaki ibareleri değiştirmiştir. Örneğin Tebligat Kanunu'nun 43'üncü maddesinin başlığı “*Cumhuriyet Müddeiumumiliğine tebligat*” iken “*Cumhuriyet Başsavcılığına tebligat*” halinde MBS'de yayımlanmıştır. Hâlbuki “*Cumhuriyet Başsavcılığına tebligat*” olmalıydı. MBS yönetiminin kanun metninde böyle bir değişiklik yapması yanlıştır ve fonksiyon gaspıdır. Buna benzer yanlışların ortaya çıkması, TBMM İdari Teşkilatı'nın kontrolüyle engellenebilir.

Önceleri (mülga) 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'nin (m. 4) eki cetveller ve günümüzde 2 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında CBK'nin (m. 4) eki cetveller ise MBS bakımından çok vahim bir istisnai uygulamadır. 190 sayılı KHK'nin eki cetveller RG'de yayımlandığı halde MBS'de yer bulamamıştı; fakat 2 sayılı CBK'nin eki cetveller ise RG'de dahi yayımlanmamıştır. Anılan ek cetveller memurlar, hâkim ve savcılar, öğretim elemanları, sözleşmeli personel ve işçi kadrolarını unvan, sınıf, derece ve adet olarak belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle kamu çalışanlarının sayısını ve vasfını düzenlemektedir. Yerel yönetimler hariç herhangi bir idareye kaç kamu çalışanı kadrosu verildiği yahut merkezi yönetim kapsamındaki idarelere toplamda kaç kamu çalışanı kadrosu tahsis edildiğini görmek isteyen kişilerin 2 sayılı CBK'nin eki cetvellere bakması gerekir. Lakin bu cetveller hiçbir zaman MBS'de yayımlanmamıştır. Bu noksanlık kamu çalışanları bakımından gerek parlamentonun yürütme organını denetlemesini gerekse kamuoyu denetimini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Parlamento¹⁰⁷ ve

¹⁰⁷ Mülga 832 sayılı Sayıştay Kanununda (m. 30/2) kadroların dağıtımı öncesi Sayıştay vizesi alınacağı düzenlenmişti fakat bu hüküm 2003 yılında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve

kamuoyu, idare tarafından verilen bilgilere muhtaçtır. Zira kamu çalışanlarına ilişkin kadroları iptal ve ihdas eden mevzuatı RG'den takip etmek çok zordur.

MBS'ye hukuki geçerlik tanınmadan önce bütün mevzuatı kapsamı sağlanmalıdır, ardından MBS yeni çıkarılan mevzuatı da makul bir sürede yayımlamalıdır. İlaveten MBS'de yayımlanan mevzuatın tam ve doğru olmasını temin etmek için dış paydaşlarla uygun kontrol mekanizmaları tesis edilmelidir. Mevcut görevler ve örgüt yapısı içinde MBS'nin sorumluluğunun yine Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü'nde kalması uygun olacaktır. Ancak anılan Genel Müdürlüğün bir mevzuatı MBS'de yayımlamadan önce, o mevzuatın sahibi olan organ veya idareden teyit alması, sistemin mükemmel işleyişini sağlayacaktır. Kanuni düzenlemelerde TBMM İdari Teşkilatı'nın, CBK'lerde teklif eden idarenin, yönetmelik ve tebliğlerde sorumlu idarenin Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü tarafından birleştirilmiş metni kontrol etmesi, bu kontrolden sonra mevzuatın MBS'de yayımı muhtemel hataları ortadan kaldıracaktır.

2. Mevzuat Gerekeçleri

Mevzuat gerekçeleri, mevzuatın kuruluş amacını ve arka planını gösteren önemli belgelerdir. Kanun teklifleri, TBMM İçtüzüğü (m. 74/2) uyarınca gerekçeli olmalıdır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te (m. 6/1) genel olarak bütün mevzuat tasarıları için genel gerekçe ve gerekiyorsa madde gerekçeleri hazırlanması zorunluluğu mevcuttur. İdari düzenlemelerde gerekçe bulunması demokratik hukuk devletin bir gereğidir ve aynı zamanda idarenin hesap verebilirliğini artırmaktadır¹⁰⁸. İdarenin düzenleyici işlemlerinin gerekçeleri, idari işlemin takdir yetkisinin hukuka uygunluk denetiminin yapılması bakımından önem taşır; ayrıca idari işlemin muhatapları işlemin sebebini gerekçe yoluyla öğrenir¹⁰⁹.

Kontrol Kanunu'yla (m. 81/1-b) yürürlükten kaldırılmıştır. 2010 yılında çıkarılan 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nda da kadroların Sayıştay tarafından vize edilmesi uygulaması yer almamıştır. Bu durum TBMM'nin bütçe hakkı kapsamında kamu çalışanı kadrolarını denetlemesini zorlaştırmıştır.

¹⁰⁸ Ayşe Almila Tanrıverdi, "İdare Hukukunda Gerekçe İlkesi ve Sağladığı Hukuki Koruma," *Kırıkkale Hukuk Mecmuası* 3, no. 2 (2023): 578, <https://doi.org/10.59909/khm.1357385>.

¹⁰⁹ Tekin Akıllıoğlu, "Yönetmelik İşlemlerinde Gerekçe İlkesi," *Amme İdaresi Dergisi* 15, no. 2 (1982): 8-9.

Kanun koyucu bir toplumun içindeki zıt çıkarları ve çelişen yararları bağdaştırmaya çalışır. Toplumsal, ekonomik, hukuki ve ahlaki sebeplerle korunması gerektiğini düşündüğü çıkarlar lehine kural koyar. Kanun koyucu belirli bir amaçla hareket eder ve adil saydığı bir sonucu gerçekleştirmeye çalışır. Kanunun konuluş sebebinin (*ratio legis*) araştırılması da kuralın anlamını belirlemeye hizmet eder¹¹⁰. Hukuktaki tarihsel yorum yöntemi, yorumlanacak normun oluşumunda etkili olan nedenleri araştırmak, normu koyan iradenin düşüncesini ortaya çıkarmak ve hangi amaçlarla hareket ettiğini ortaya koymayı gerektirir¹¹¹. Kanun gerekçeleri TBMM İnternet sitesinde yayımlanan ihtisas komisyonu raporlarından veya TBMM Kanun ve Karar Bilgi Sistemi'nden görülebilmektedir fakat diğer mevzuatın gerekçeleri kamuya ilan edilmemektedir.

Yürütme organı olan Cumhurbaşkanı, 2018 yılından itibaren idarenin kanuniliği ilkesinin istisnası olarak Anayasa (m. 104) uyarınca CBK'lerle (kanuni bir dayanağa ihtiyaç duymadan) asli düzenlemeler yapabilmektedir¹¹². Fakat CBK hazırlanırken genel gerekçe ve madde gerekçeleri hazırlanmasını emreden anayasal ve yasal bir kural yoktur. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'teki (m. 6/1) gerekçe hazırlanması kuralı CBK'den daha alt düzeydeki bir hukuk normu olduğu için CBK'leri kapsamaz. Nitekim CBK'ler zaman zaman gerekçesi hazırlanmaksızın yürürlüğe konulmaktadır. Bir CBK'nin iptali için açılan davada Anayasa Mahkemesi'ne CBK'nin gerekçesi gönderilememiştir. Mahkeme de CBK'nin gerekçesi bulunmadığı için CBK kurallarının getiriliş amacını tespit etmek için Cumhurbaşkanlığınca dosyaya sunulan görüş yazılarını dikkate almıştır¹¹³. Anayasa Mahkemesi'nin bir başka kararında, “*normun ihdasına yol açan sebeplerin, böyle bir düzenlemeye neden ihtiyaç duyulduğuna dair gerekçelerin bizzat kural koyucunun kendisi tarafından ortaya konulmuş olmasının o kuralla ilgili anayasallık denetiminin daha sağlıklı ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı*” ifade edilerek Mahkeme'nin CBK'leri inceleme yetkisinin CBK'lerin

¹¹⁰ Ünal Narmanlıoğlu, “Kanunun Anlam Bakımından Uygulanması,” içinde *Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001), 93-118.

¹¹¹ Narmanlıoğlu, 100.

¹¹² Halit Yılmaz, “Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Konu Bakımından Yetki Sınırları,” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78, no. 1 (2020), 225-263.

¹¹³ E.2019/31, K. 2020/5, RG 13.5.2020 – 31126 par. 40 (Anayasa Mahkemesi 2020).

gerekçelerinin mevcudiyetine ilişkin bir denetim yapılmasını kapsamadığı belirtilmiştir¹¹⁴. Anayasa Mahkemesi bu içtihadını daha sonraki bir kararında da sürdürmüştür¹¹⁵. Diğer bir deyişle, yürütme yetkisine ilişkin pek çok konuyu düzenleyen CBK'ler için gerekçe hazırlama zorunluluğu yoktur. Öte yandan, CBK'ler için genel gerekçe ve madde gerekçeleri hazırlanması ve bunların kamuyla paylaşılması hukuki belirlilik açısından doğru olacaktır. Bu çerçevede CBK'lere gerekçe hazırlanmasının bir kanunla zorunlu hale getirilmesi düşünülmelidir.

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (m. 6/1) uyarınca hazırlanan yönetmelik ve tebliğ gerekçeleri bakanlıklarca Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü'ne gönderilmektedir. Fakat bunlar aleniyet kazanmamakta, mahkemeler tarafından talep edildiğinde sunulmaktadır. Bu noktada ilginç bir örnek olarak asgari ücret tespit komisyonu kararlarının RG'de gerekçesiyle birlikte yayımlandığını anmak gerekir¹¹⁶. Dolayısıyla, Türkiye'de bir kişi asgari ücretin neden o miktarda belirlendiğinin gerekçesini görebilir fakat bir CBK'nin veya bir yönetmeliğin gerekçesine erişemez.

Hukuk kurallarının MBS'de gerekçeleriyle birlikte yayımlanması, tarihsel yorum yöntemini kullanmak isteyenler için önemli fayda sağlayacaktır. Bu amaçla mevzuatın gerekçesiyle birlikte MBS'de yayımlanacağı bir kanunla düzenlenmelidir. Böylelikle müstakil ve çerçeve mevzuatın gerekçeleri herkes tarafından görülebilecektir.

Aslında 2007 yılından itibaren mevzuat hazırlığında zorunlu olan düzenleyici etki analizi, mevzuatın konuluş gerekçesini çok daha iyi anlamaya hizmet etme potansiyeline sahiptir. Ancak parlamenter sistemde ve başkanlık sisteminde yeterli sayı ve nitelikte düzenleyici etki analizi yapılmamıştır¹¹⁷. Yine de varsa mevzuata ilişkin düzenleyici etki analizi raporları ve bütçe etki

¹¹⁴ E.2022/98, K. 2022/150, RG 3.3.2023 – 32121 par. 11-12 (Anayasa Mahkemesi 2022).

¹¹⁵ E.2022/115, K. 2023/52, RG 27.9.2023 – 32322 par. 12 (Anayasa Mahkemesi 2023).

¹¹⁶ 4857 sayılı İş Kanunu'na (m. 39/3) göre Asgari Ücret Tespit Komisyonu kararları kesindir ve RG'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Asgari Ücret Yönetmeliği (RG 1.8.2004 – 25540) (m. 8/4) asgari ücretin tespitine ilişkin kararın, toplanan bilgi ve belgelere göre hazırlanacak bir gerekçeye dayandırılmasını mecburi tutmuştur. Bu hükümlere istinaden asgari ücretin gerekçesi RG'de duyurulmaktadır.

¹¹⁷ Cilavdaroğlu, "Türkiye'de Parlamenter Sistemde Düzenleyici Etki Analizi Uygulamaları ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki Geleceği."

formlarının mevzuatla birlikte MBS’de yayımlanması, kamuoyu denetimini artırmaya hizmet edecektir.

3. Yüksek Mahkemelerin İçtihatları

Yüksek mahkemelerin (Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay¹¹⁸) kararları mevzuatın nasıl anlaşılıp uygulanması gerektiği konusunda yol göstericidir. Anayasa (m. 153/6) uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organları, idare, gerçek ve tüzelkişiler için bağlayıcıdır. Diğer yüksek mahkemelerin kararları, içtihadı birleştirme kararları hariç, kendisi veya diğer mahkemeler için bağlayıcı değildir. Yine de yüksek mahkemelerin mevzuatın nasıl yorumlanması gerektiğini gösterir kararları mevzuatın muhatapları açısından önemlidir. Bu kararların MBS’de yayımlanması ilk derece ve istinaf mahkemeleri kararlarında tutarlılığı artırarak hukuki belirliliği geliştirecektir.

Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi’nin¹¹⁹ 8’inci ilkesi “*Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır.*” şeklindedir. Bildirge’de bu ilke açıklanırken, mevzuat, öğreti ve diğer asli hukuk kaynaklarına güvenilir erişim sağlanarak bir davada veya durumda hukukun nasıl işleyeceğinin taraflarca anlaşılacağına işaret edilmektedir. Bildirge’ye göre mahkeme kararlarının yayınlanması, halkın, medyanın, sivil toplum kuruluşlarının ve hukukçuların kararları incelemesine imkân tanır. Ayrıca kararların yayımlanması mevzuatın uygulanmasını düzenli hale getirmek, yargı kararlarını daha öngörülebilir ve tutarlı kılmak yoluyla adaletin kalitesini yükseltecektir. Bildirge’nin uygulanmasına ilişkin tedbirlerde de mahkeme kararları ve mevzuat metinlerinin kamunun erişimine açık olması gerektiği belirtilmiştir¹²⁰. Örneğin AB müktesebatı bakımından

¹¹⁸ Sayıştay, Anayasa’nın sistematığında *yüksek mahkemeler* başlığı altında (m. 146-158) yer almamaktadır. Diğer taraftan Anayasa’ya (m. 160) göre Sayıştay kamu gelir, gider ve mallarının yönetimindeki sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak yetkisine sahiptir. Dolayısıyla yargısal faaliyette bulunmaktadır ve kararlarına karşı başka bir yargı merciine başvurulamaz. Bu açıdan Sayıştay bir yüksek mahkeme olarak değerlendirilebilir.

¹¹⁹ 2016 yılında Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi iş birliğiyle düzenlenen İkinci Yüksek Mahkemeler Zirvesi’nde Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi kabul edilmiştir. 2019 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler’i kabul etmiştir.

¹²⁰ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler” (Ankara: T.C. Yargıtay Başkanlığı, 2020).

elektronik yayım faaliyeti mevzuatla sınırlı kalmamakta ve AB hukukuna atıfta bulunan mahkeme kararlarına öncelik vererek bütün içtihatlarla dijital ortamda erişim hedeflenmektedir. AB üye ülkelerinde de içtihat hukuku yayımları çeşitli ve dağınıktır, ayrıca bunların bulunması, erişilmesi ve anlaşılması zordur. Bu nedenle, AB Komisyonu AB hukukunun anlaşılması ve bu hukuka güvenin tesis edilmesine, AB kurumları ve üye devletler düzeyindeki tüm mevzuat ve içtihat hukukunun dijital, kolay ve kapsamlı bir şekilde erişilebilir olmasına, dil engellerinin aşılmasına ve aralarındaki bağlantıların açıkça ortaya konmasına gayret etmektedir¹²¹.

Anayasa Mahkemesi'nin soyut (iptal davası) veya somut (itiraz yolu) norm denetimi sonucunda mevzuatın iptaline ilişkin kararları RG'de yayımlandıktan sonra MBS'ye işlenmektedir ve bu açıdan uygulamada bir sorun yoktur. Fakat Anayasa Mahkemesi'nin iptal talebinin reddi kararları MBS'de yer almamaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin soyut norm denetimi sonucunda verdiği red kararının ardından, aynı mevzuatın somut norm denetimi yoluyla yeniden Anayasa Mahkemesi önüne getirilmesi mümkündür¹²². Dolayısıyla somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulacağı hallerde, ilgili kanun, KHK¹²³ veya CBK hükümlerine ilişkin daha önce bir karar verilip verilmediğini iki sebeple araştırmak gerekir. İlk olarak Anayasa Mahkemesi'nin daha önce vermiş olduğu red kararının gerekçesi ve ikinci olarak bunun üzerinden ne kadar süre geçtiği bilinmelidir. Nihayetinde bir davaya bakmakta olan mahkemenin Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddiyetini tayin ederken Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki red kararının gerekçesini görmesi lazımdır.

İkinci olarak bir davaya bakmakta olan mahkeme Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi görse bile, Anayasa (m. 152/4) uyarınca red kararının yayımlanmasından ardından on yıl geçmedikçe aynı mevzuat hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla somut norm denetimini talep edemez. Anayasa Mahkemesi istikrarlı bir biçimde, on yıllık süreyi belirlerken soyut veya somut norm denetimi üzerine verilmiş olması bakımından ayırım yapmamaktadır, işin esasına girilerek verilen red kararının RG'de yayım

¹²¹ R Strohmeier, *The contribution of official gazettes to the creation of a European legal space* (Publications Office of the European Union, 2019), <https://doi.org/doi/10.2830/60908>.

¹²² Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku: 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş*, 18. bs (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), 406-7.

¹²³ Anayasa (geçici m. 21/F) uyarınca yürürlükteki KHK'ler için somut norm denetimi yolu açıktır.

tarihini esas almaktadır¹²⁴. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesi'nin verdiği red kararlarının, kararın içeriğinin bilinmesi ve kararın ardından ne kadar sürenin geçtiğinin görülmesi için MBS'de yer almasında fayda vardır.

Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay'ın içtihadı birleştirme kararları bağlayıcıdır ve RG'de yayımlanmaktadır. 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'na (m. 45/5) göre “İçtihadı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar.” Benzer biçimde 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nda (m. 40/4) içtihadı birleştirme kararlarına Danıştay daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idarenin uymak zorunda olduğu düzenlenmiştir. 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'na (m. 58/3) göre Sayıştay'ın içtihadı birleştirme kararları Sayıştay daire ve kurulları ile kamu idarelerini ve sorumlularını bağlar. Ayrıca 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun (m. 35) ile 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun (m. 3/C), istinaf mahkemelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında aykırılık veya uyuşmazlık bulunması halinde Yargıtay (ilgili dairenin) veya Danıştay'ın (İdari Dava Daireleri Kurulu veya Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun) bunu gidereceğini düzenlemiştir. Yüksek mahkemelerin içtihadı birleştirme kararları mahkemeleri ve idareyi bağladığı için bunlara herkesin rahatlıkla erişebilmesi gerekir. İçtihadı birleştirme kararlarının ve istinaf mahkemeleri uyuşmazlıklarının giderilmesi kararlarının MBS'de ilgili mevzuat hükümleriyle bağlantısının kurularak yayımı hukuki belirlilik için gereklidir.

Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik (m. 12/3) “Mevzuata ilişkin olarak mahkemeler tarafından verilen yürütmeyi durdurma ve iptal kararları davada taraf olan veya davayı takip ile görevlendirilmiş ilgili kurumlar tarafından [Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat] Genel Müdürlüğe gönderilir ve bu kararlar Mevzuat Bilgi Sistemine işlenir.” hükmünü getirmiştir. Ancak pratik olarak başkent teşkilatı dışındaki kurum ve kuruluşların (örneğin üniversitelerin, belediyelerin¹²⁵, kamu kurumu niteliğindeki meslek

¹²⁴ Fatih Özkul, “Güncel Gelişmeler Işığında Anayasa Mahkemesi'nin Türk Hukuk Sistemindeki Önemi ve Kararlarının Bağlayıcı Olma Zorunluluğu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yaşar Hukuk Dergisi* 6, no. 2 (2024), 247.

¹²⁵ 3011 sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun (m. 2) uyarınca belediye yönetmelikleri RG'de yayınlanmamakla birlikte Antalya, İzmir, Kayseri gibi bazı büyükşehir belediyelerinin imar yönetmelikleri RG'de yayınlanmıştır.

kuruluşlarının vb.) bu düzenlemeye riayet etmesini sağlamak oldukça zordur. Bu durum MBS'nin güncellenmesinde gecikmelere yol açacaktır. Konulacak bir kanun hükmüyle, Danıştay ve idare mahkemelerinin yürütmeyi durdurma ve iptal kararlarını MBS'ye işlenmek üzere Cumhurbaşkanlığına göndermesi faydalı olacaktır.

Kesinleşen mahkeme kararlarının yürürlükteki hukuka aykırı olması sonucu Danıştay veya Yargıtay tarafından verilen kanun yararına bozma kararlarının da MBS'de yayımlanması yararlıdır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (m. 51), 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (m. 363) ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (m. 309-310) ile düzenlen kanun yararına temyiz müessesesi, mahkemelerin mevzuatı nasıl yorumladığını göstermektedir. RG'de yayımlanan kanun yararına bozma kararlarının ilgili mevzuat hükmüyle ilişkilendirilerek MBS'de de yayımlanması, kişilerin mevzuat hükümlerini daha iyi anlamasını sağlayacaktır.

4. Uluslararası Antlaşmalar

Uluslararası antlaşmalarla belirlenen hukuk kuralını öğrenmek isteyen birisinin uluslararası antlaşma metinlerini görmesi gereklidir. Keza bunlarda daha sonra yapılan değişiklikler varsa, uluslararası antlaşmaların birleştirilmiş metninin yayımlanması hukuki belirlilik için gereklidir.

Uluslararası antlaşmalar MBS'de yayımlanmamaktadır. Anayasa (m. 90) uyarınca TBMM uluslararası antlaşmaları onaylamayı uygun bulursa bir kanun çıkarmaktadır¹²⁶. Anayasaya (m. 104/11) göre uluslararası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak yetkisi Cumhurbaşkanındadır. 9 sayılı Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında CBK bu konuyu düzenlemiştir. Uluslararası antlaşmanın metni, hükümet teklifi ve TBMM komisyonları raporlarında bulunmakla birlikte uygun bulma kanununun ekinde yer almamaktadır. Antlaşma metninin özgün ve Türkçe sürümleri, antlaşmayı onaylayan Cumhurbaşkanı kararının ekinde

¹²⁶ Anayasa (m. 90) uyarınca Türk kanunlarında değişiklik getirmemek kaydıyla ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan, mali bakımdan yüklenme getirmeyen, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmayan, uluslararası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari antlaşmalar kanun çıkarılmasına ihtiyaç duyulmadan doğrudan onaylanarak ve yayımlanarak yürürlüğe konulabilir.

RG’de yayımlanmaktadır. Aynı şekilde, Anayasa (m. 90/2) uyarınca bir kanuna ihtiyaç duymaksızın yayımlanarak yürürlüğe konulan antlaşmalar da RG’de yayımlanmaktadır.

Anayasa (m. 90/5) usulüne göre yürürlüğe konulan uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğunu ve bunlar hakkında Anayasa’ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamayacağını belirtmektedir¹²⁷. Ayrıca Anayasa’ya (m. 90/5) 2004 yılında eklenen cümleyle temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda uluslararası antlaşma hükümlerinin esas alınması düzenlenmiştir. Öğretide bu hüküm iki şekilde yorumlanmaktadır. İlk görüş Türk hukukundaki normlar hiyerarşisinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaların kanunlardan üstün olduğu şeklindedir¹²⁸. İkinci görüş ise bu hükmün uluslararası antlaşma hükmüne üstünlük tanımayı gerektirmediği, mahkemeler için yol gösterici ve genel nitelikte bir kural olduğu, mahkemelerin yorumlarında insan haklarını hayata geçirmek için daha özgürlükçü düzenlemeleri dikkate alması gerektiğini belirtmektedir¹²⁹. Buna koşut olarak, uluslararası hukuk literatüründe insan haklarına ilişkin antlaşmaların diğer uluslararası antlaşmalardan farklı olduğu, bireylerin haklarının korunmasına yönelik bu tip antlaşmaların devletler arasındaki siyasal ilişkileri düzenlemek amacıyla değil devletlerin iradelerinden bağımsız ilkelerin devletler tarafından teyit edilmesine hizmet ettiği belirtilmektedir. Dolayısıyla daha ileri ve özgürlükçü koruma getiren hukuk kurallarının uygulanması insan haklarını korumayı sağlayacaktır¹³⁰.

¹²⁷ 1961 Anayasası tasarılarında uluslararası antlaşmaların onaylanmadan önce Anayasa Mahkemesi tarafından ön denetiminin yapılması yer almıştır ve böyle bir ön denetimin faydalı olacağı öğretilde belirtilmiştir, bkz. Rona Aybay, “Uluslararası Antlaşmalar Konusunda Türk Hukukunun Önemli Bir Eksikliği: ‘Ön-Denetim’”, *Mülkiye Dergisi* 32, no. 258 (2008): 17-47.

¹²⁸ Faruk Bilir, “Anayasanın 90. Maddesinde Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Milletlerarası Antlaşmaların İç Hukuktaki Yeri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2005): 77-107; Kemal Başlar, “Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Anayasal Denetimi Üzerine”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 24, no. 1-2 (2004): 305.

¹²⁹ Rona Aybay, “Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”, *TBB Dergisi*, no. 70 (2007): 187-213.

¹³⁰ Dikmen, *Uluslararası Antlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi*, 211-13.

Öte yandan hangi uluslararası antlaşmanın temel hak ve özgürlüklere ilişkin olduğu net değildir ve maddi bir değerlendirme yapmayı gerektirir. Uluslararası antlaşma ve kanun hükümleri arasında çatışma olması halinde, uyumsuzluğu çözecek mahkemeler bu konuda yorum yapacaktır¹³¹. Bunun yanında temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaya dayanarak kurulan ve taraf devletlerin o antlaşmayı uygulamasını gözetten uluslararası mercilerin kararları da millî kanunlarla çatışabilir. Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi'ne istinaden kurulan İnsan Hakları Komitesi veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne istinaden kurulan AİHM tarafından yapılan yorumlar, uluslararası antlaşmada belirtilen temel hak ve özgürlüğün kapsamını belirlemektedir. Bu mercilerin yorumları korunan hakkın kendisinden bağımsız düşünülemez¹³². Bu doğrultuda temel hak ve özgürlükleri düzenleyen uluslararası antlaşmaların nasıl yorumlandığına ilişkin uluslararası komitelerin ve mahkemelerin kararları da MBS'de yayımlanmalıdır. Bahse konu kararların tercümesinin millî ve özerk bir insan hakları kurumu tarafından yapılması öğretide önerilmektedir¹³³.

Uluslararası antlaşmalarda tercüme kalitesinin düşüklüğü de dikkat çekmektedir. Örneğin Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile yapılan bir antlaşmada (RG, 22.10.1989, S. 20320) İngilizce *home care* terimi Türkçeye *ev tedavisi* olarak tercüme edilmiştir. Halbuki antlaşmada işaret edilen kavram *evde bakım* hizmetidir, tedavi edici sağlık hizmetlerinden ziyade koruyucu sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir¹³⁴. Buna benzer tercüme hatası ve eksikliğine ilişkin Şirin ve Orcan'ın makalesinde pek çok örnek sunulmaktadır. Tercüme hataları, kural olarak, ülkemizin uluslararası yükümlülüklerini etkilemez¹³⁵ fakat iç hukukta yanlış uygulamalara sebep

¹³¹ Aybay, "Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri", 206; Dikmen, *Uluslararası Andlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi*, 244-45.

¹³² Dikmen, *Uluslararası Andlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi*, 244-47.

¹³³ Şirin ve Orcan, "İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukukta Uygulanmasının Önündeki Pratik Güçlükler: İlgili Uluslararası Normu Bulma ve Türkçeleştirme Sorunu," 294.

¹³⁴ Mustafa Çoban, Afsun Ezel Esatoğlu, ve Mustafa Cumhur İzgi, "Türkiye'de evde sağlık ve bakım hizmetleri uygulamalarının mevzuat içindeki tarihsel değişimi," *Türkiye Biyoetik Dergisi* 1, no. 3 (2014): 165.

¹³⁵ Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 27'nci maddesi uyarınca "*Bir taraf bir andlaşmayı icra etmeme gerekçesi olarak iç hukukunun hükümlerine başvuramaz.*" Dolayısıyla uluslararası hukuk bakımından uluslararası antlaşmayla üstlenilen yükümlülüğün yerine getirilmesi esastır, bkz. Dikmen, *Uluslararası Andlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi*, 52-53.

olabilir. Uluslararası mevzuatın doğru biçimde uygulanması, uygulamacıların bu hukuk kurallarının özgün metnine sadık tercümesine erişebilmesini gerektirir¹³⁶.

Uluslararası antlaşmalara ilişkin önemli sorunlardan bir diğeri de yabancı terimler için kullanılan Türkçe karşılıkların tutarsızlığıdır. Örneğin 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun'da (m. 1/1-7) İngilizce adı *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD) olan örgütün adı Türkçeye *İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı* şeklinde tercüme edilmiştir. Fakat daha sonraki mevzuatta *İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı* (örneğin 22.10.2019 tarihli ve 7189 sayılı Kanun), *Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü* (örneğin BKK, 7.11.2016, S. 2016/9502; RG, 25.11.2016, S. 29899), *Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı* (örneğin CK, 15.9.2022, S. 6080; RG, 15.9.2022, S. 31954 mükerrer) gibi ilk tercümeyle bağdaşmayan değişik isimler kullanılmıştır.

Ülkemizde uluslararası antlaşmaların tercümesinden sorumlu idare Dışişleri Bakanlığı'dır¹³⁷. Kaliteli ve tutarlı tercümenin sağlanması kolay bir iş değildir. Anayasa'da (m. 148/3) atıf yapılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tercümesi bile sorunludur¹³⁸. Kaliteli tercümenin sağlanması Dışişleri Bakanlığı eşgüdümünde ilgili bakanlıkların ve kamu kurumlarının katılımıyla sürekli bir çaba gerektirmektedir. İdarenin hazırlığının ardından tercüme edilen uluslararası antlaşma metninin, bir de konunun uzmanı akademisyenlerce gözden geçirmesi faydalı olacaktır. Birden fazla resmî dile sahip Belçika, Bosna Hersek, Hollanda, İrlanda, İsviçre ve Kanada gibi ülkelerin veya 24 resmî dile sahip AB'nin tercüme işini yürüttüğü düşünüldüğünde Türkiye'de bu yöndeki çabaların başarıyla sonuçlanması mümkündür.

¹³⁶ Tolga Şirin ve Necdet Umut Orcan, "İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukukta Uygulanmasının Önündeki Pratik Güçlükler: İlgili Uluslararası Normu Bulma ve Türkçeleştirme Sorunu," *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80, no. 1 (2022): 273-97.

¹³⁷ 24.6.1994 tarihli ve 4009 sayılı Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (m. 10/c), 7.7.2010 tarihli ve 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (m. 8/1-e), 1 sayılı CBK (önce m. 153/1; sonra m. 141/1-f).

¹³⁸ Tolga Şirin, "İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunması İçin Sözleşme'nin Türkçe Çevirisi Sorunu," *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 9, no. 1 (2021): 1-64, <https://doi.org/10.26650/JPLC2020-xxxxxx>.

5. İkincil Düzenlemeler Listesi

Anayasa (m. 104/18 ve 124/1), Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin, kanunların ve CBK'lerin uygulanmasını sağlamak üzere yönetmelik çıkarabileceğini düzenlemiştir. İdareler ayrıca kanunla ve CBK'yle düzenlemiş alanlarda usul ve esas, genelge, tebliğ, yönerge gibi değişik adlarla düzenleyici işlemler yapmaktadır. Bir kanuna veya CBK'ye dayanılarak idare tarafından yapılan düzenleyici işlemlerin MBS'de topluca görülebileceği *ikincil düzenlemeler listesi* hazırlanması, kişilerin o konuda uygulanacak mevzuatı topluca görmesini sağlayacaktır. Zaten Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (m. 15/1 ve 24/1-a) uyarınca idarenin düzenleyici işlemlerinin dayanaklarının gösterilmesi mecburidir, dolayısıyla böyle bir liste hazırlamak kolaydır. İlâveten MBS'de bir kanunun belirli bir maddesine dayanılarak çıkarılan ikincil düzenlemeleri arama imkânı sağlanması da kullanıcılara kolaylık sağlayacaktır.

İkincil düzenlemeler listesi, MBS personelinin muhtemel hatalarının da önüne geçecektir. Çünkü böyle bir listenin mevcut olmaması zaman zaman hatalara yol açmaktadır. MBS personelinin özellikle bir kanun yürürlükten kaldırıldığında, o kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan yönetmeliklerin de yürürlükten kaldırılması veya en azından yeni çıkarılan kanunlarla uyumlu olup olmadığının incelenmesi gerekir. Konuyla ilgili bir örnek belediye meclislerinin çalışmasının düzenlenmesi hakkında verilebilir. 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu'na dayanılarak Bakanlar Kurulu kararıyla Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Belediye Kanununun 59 uncu Maddesine Tefvikan Tanzim Edilen Talimatname (BKK, 10.8.1930, S. 9824; RG, 26.8.1930, S. 1580) yürürlüğe konulmuştu. Aynı konuyu düzenleyen ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na dayanılarak çıkarılan Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği (RG, 9.10.2005, S. 25961) 2005 yılında yayımlanmıştır. Bahse konu Talimatname İçişleri Bakanı tarafından 2005 yılında (RG, 25.11.2005, S. 26004) yürürlükten kaldırılmak istenmiştir, fakat ağır ve bariz yetki tecavüzü içeren bu işlem yok hükmündedir. Talimatname, Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği yürürlüğe girdikten dokuz yıl sonra, Bakanlar Kurulu tarafından (BKK, 8.9.2014, S. 2014/6781; RG, 30.9.2014, S. 29135) yürürlükten kaldırılmıştır. Talimatname, Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulduğu için normlar hiyerarşisinde daha üsttedir. Bu durumda 2005-2014 yılları arasında belediye meclislerinin çalışmasına ilişkin hangi düzenlemenin geçerli olduğu tartışmaya açıktır.

Bu makalede önerilen ikincil düzenlemeler listesinin benzerleri daha önce idare tarafından yayımlanmıştır. Örneğin bir çerçeve kanun olan 14.4.1941 tarihli ve 3998 sayılı 1580 Numaralı Belediye Kanununa Ek Kanun'un yayımlandığı RG nüshasında (RG, 19.4.1941, S. 4789), müstakil kanun olan 1580 sayılı Belediye Kanunu ve bu kanunda daha önce değişiklik yapan kanunlar, Belediye Kanunu'na ilişkin TBMM tefsirleri ve kararları ile Kanun'a istinaden çıkarılan nizamnameler bir liste halinde yayımlanmıştır.

Uluslararası antlaşmalara dayanılarak veya AB müktesebatına uyum için yürürlüğe konulan kanunlar ve ikincil düzenlemeler de vardır. Bir mevzuatın uluslararası yükümlülüklerden kaynaklandığının MBS'de gayri resmî de olsa belirtilmesi faydalı olacaktır.

İkincil düzenlemelere dair MBS'deki önemli bir eksiklik de kanunların uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılan ancak adı yönetmelik olmayan idarenin düzenleyici işlemlerinin sadece bir kısmının MBS'de yayımlanmasıdır. Örneğin Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar, bir Bakanlar Kurulu kararıdır (BKK, 6.6.1978, S. 7/15754) ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin (B) fıkrası uyarınca sözleşme ile çalıştırılan personele dair düzenlemeler içermektedir. Bu düzenleme MBS'de yönetmelikler başlığı altında yayımlanmaktadır. Buna mukabil, bir Bakanlar Kurulu kararı (BKK, 26.4.2011, S. 2011/1807) olan 3996 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunun Uygulama Usul ve Esaslarına İlişkin Karar ise MBS'de yoktur. İkinci bir örnek olarak Şehir İçi Raylı Ulaşım Sistemleri, Metrolar ve Bunlarla İlgili Tesislerin Ulaştırma Bakanlığınca Devralınması ve Tamamlanmasını Müteakip Devri ile İlgili Şartların Belirlenmesine İlişkin Karar da (BKK, 25.10.2010, S. 2010/1115) MBS'de yer almamaktadır. Üçüncü örnek olarak 8.1.2002 Tarihli ve 4736 Sayılı Kanunun 1 inci Maddesinin Birinci Fıkrası Hükmünden Muaf Tutulacakların Tespitine Dair Karar (BKK, 28.1.2002, S. 2002/3654) da kendisine MBS'de yer bulamamıştır. Sayılan bu dört Bakanlar Kurulu kararı kanunun nasıl uygulanacağını göstermektedir ve aslında yönetmelik olarak yayımlanabilirdi. İkincil düzenlemelerin yönetmelik adını taşıması bunların MBS'de yayımlanmaması sonucuna yol açabilmektedir. Bu sorunun ideal çözümü idarenin düzenleyici işlemlerinin yönetmelik adıyla yayımlanmasıdır ki böylece muhataplarının mevzuata erişimi kolaylaşır; geçici çözüm ise bu tip kararların da MBS'de yer almasıdır.

6. Diğer Hususlar

MBS'nin geliştirilmesi için önemli olan birkaç husus daha önerilebilir:

- Mülga kanunların bir kısmı MBS'de yayımlanmaktadır. Bu uygulama genişletilerek, belirli bir tarihte yürürlükte olan mevzuata erişim kişilerin haklarının korunması açısından (örneğin ceza hükümlerinde lehe kanun uygulaması, kazanılmış hakkın tespiti vb.) gereklidir.
- Türk hukuk tarihinde 1876 Anayasası'yla başlayan 1961 Anayasası'yla son bulan yasama yorumu (teşrii tefsir), kanunlar gibi uyulması zorunlu hukuki düzenlemelerdir¹³⁹. Mülga veya yürürlükteki bir kanun hükmü hakkındaki yasama yorumları MBS'ye eklenebilir.
- Belediyeler ve il özel idarelerince çıkarılan ve yerel hizmetlere ilişkin pek çok konuyu düzenleyen yönetmelikler RG'de yayımlanmamaktadır. Bu yönetmeliklerin RG'ye benzer bir Yerel Yönetimler Bülteni'nde yayımlanması ve MBS'ye benzer bir Yerel Yönetim Mevzuatı Bilgi Sistemi kurularak birleştirilmiş yerel yönetim mevzuatına erişimin kolaylaştırılması öğretide önerilmiştir¹⁴⁰. Bunun yerine yerel yönetimlerce çıkarılan yönetmeliklerin MBS'de yayımlanması da düşünülebilir.
- AB, ortalama vatandaşların anlayacağı biçimde AB mevzuatının (tüzükler, yönergeler, kararlar, uluslararası antlaşmalar) özetlerini yayımlamaktadır¹⁴¹. MBS'de (geçmişe yönelik olmasa bile) yeni yürürlüğe konulan müstakil ve çerçeve mevzuatın vatandaş özetlerinin yayımlanması faydalı olacaktır¹⁴².

¹³⁹ Şeref İba, "Türk Parlamento Hukukunda Yasama Tefsiri," *Ombudsman Akademik* 9, no. 17 (2023): 43-62.

¹⁴⁰ Ahmet Alptekin Duru, "Yerel Yönetimlerce Çıkarılan Yönetmeliklerin Yayım ve Kalite Sorunu," *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 5, Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi: Krizler, Belirsizlikler ve Arayışlar Özel Sayısı (2021): 147-78, <https://doi.org/10.33399/biibfad.1029309>.

¹⁴¹ "Summaries of EU Legislation-EUR-Lex," erişim 07 Eylül 2024, <https://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>.

¹⁴² Buna benzer akademik yayınlar mevcuttur, örneğin Yasin Söyler ve Muhammet Atabey, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kanun ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Külliyyatı Özeti (09.07.2018 - 03.03.2023)* (Ankara: Adalet Yayınları, 2023).

- Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, mevzuat taslağının mevcut düzenlemeyle karşılaştırılmasına ilişkin karşılaştırma cetveli hazırlanmasını zorunlu tutmaktadır. Bu uygulama kanunlar ve CBK'leri de kapsayacak şekilde genişletilerek, bir mevzuat yayımlandığında, eski ve yeni hükümleri içeren karşılaştırma cetvelinin MBS'de yer alması, hukuk kurallarındaki değişikliğin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.
- TBMM Kanun ve Karar Bilgi Sistemi¹⁴³ kanun metinleri, gerekçeleri, komisyon raporu ile genel kurul görüşme tutanaklarını yayımlamaktadır. Ayrıca Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından UYAP Mevzuat Programı¹⁴⁴ ile kanun ve emsal mahkeme içtihatlarını yayımlamaktadır. Kamu kaynağını tutumlu kullanmak adına bu çalışmaların MBS'de birleştirilmesi faydalı olacaktır.

SONUÇ

Modern devletlerde mevzuatın kapsamı ve hacmi artma eğilimindedir. RG'de yayımlanarak yürürlüğe konulan, değiştirilen veya yürürlükten kaldırılan mevzuat hakkında kişilerin bilgi sahibi olduğu varsayılmaktadır. Bu kesin karine, hukuk sisteminin işleyişine hizmet etmektedir fakat pratikte gerek kanun koyucunun gerek idarenin ve gerekse kişilerin yürürlükte olan mevzuatı RG üzerinden belirlemesi çok zordur. Bu bakımdan MBS, mevzuatı herkesin erişimine sunarak çok önemli bir işlev üstlenmektedir.

Hukuk devletinin bir unsuru olan hukuki belirlilik ilkesiyle mevzuata erişebilme arasında yakın bir ilişki vardır. Hukuki belirlilik ilkesi hukuk kurallarının bilinmesini, anlaşılmasını ve uygulanabilir olmasını gerektirir. Mevzuata erişim, hukuki belirliliğin nesnel boyutudur. AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına göre, kişiler belirli bir olaya veya eyleme uygulanabilecek kurallar hakkında yeterli bilgiye erişebilmelidir. OECD ve Venedik Komisyonu da mevzuata erişimi hukuki belirliliğin gerekleri arasında saymaktadır.

Makalede yapılan çözümlemeler sonucunda MBS'nin işlevselliğini artırmak üzere üç öneri geliştirilmiştir: (i) Mevzuat yapım tekniği ve

¹⁴³ <https://www.tbmm.gov.tr/kanun-ve-karar-bilgi-sistemi>

¹⁴⁴ <https://mevzuat.adalet.gov.tr/>

mevzuatın biçimsel yapısı bir kanunla düzenlenmelidir. (ii) MBS'ye hukuki geçerlik tanınmalıdır. (iii) MBS mevzuat gerekçelerini, uluslararası antlaşmaları, yüksek mahkemelerin iptal ve içtihadı birleştirme kararlarını kapsayacak biçimde geliştirilmelidir.

Kanunların biçimsel yapısının bir kanunla düzenlenmesi uygun olacaktır. Kanunlar için getirilen biçimsel kuralların, CBK ve idari düzenlemeler için de uygulanması yeknesaklığı sağlayacaktır.

MBS'ye hukuki geçerlik tanınmalıdır. Halihazırda sadece RG'de yayımlanan mevzuat hukuken geçerlidir. Fakat bu yeterli değildir çünkü kişilerin yürürlükteki mevzuatı RG'den tespit etmesi neredeyse imkansızdır. Tabi olduğu kuralların neler olduğunu bilemeyecek kişilerden kurallara uymasını beklemek doğru değildir. Keza hukuki belirlilik ilkesi kişilerin mevzuata erişmesini gerektirmektedir. Günümüzdeki teknik imkanlar sayesinde MBS oldukça başarılı biçimde yürürlükteki mevzuatı İnternet üzerinden yayımlamaktadır. MBS'ye hukuki geçerlik tanınması, kişilerin hukuk sistemine olan güvenini artıracaktır. MBS'de yayımlanma, mevzuatın yürürlüğe girme şartı olarak düzenlenmelidir.

Son olarak, MBS mevzuat gerekçelerini, uluslararası antlaşmaları, yüksek mahkemelerin iptal ve içtihadı birleştirme kararlarını kapsayacak biçimde geliştirilmelidir. Hukuki belirlilik ilkesinin gerektirdiği biçimde MBS'nin içeriğinin geliştirilmesi parlamentonun, idarenin ve yüksek mahkemelerin işbirliğinde dijitalleştirme, teknik standardizasyon ve dış paydaşlarla iletişimi içeren bir dizi faaliyeti gerektirmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki RG yayımcıları, geleneksel yayımcı rolünden uzmanlaşmış bilgi yönetimi kurumlarına doğru ilerlemektedir. Yasal netlik ve kesinlik içinde bilgiyi dönüştüren, bulunmasını ve değişimini kolaylaştıran ve gelecek nesiller için korunmasını sağlayan açık veri kaynağına dönüşmektedir¹⁴⁵. Ülkemizin de bu istikamette yol alması zamanın ruhunun gereğidir. MBS'nin kapsamının genişletilmesi karmaşık ve kullanıcıları yorabilecek bir arayüz anlamına gelecektir. Diğer yandan sadece yürürlükteki mevzuatı içeren basit bir MBS sürümü hazırlanması bu sakıncayı ortadan kaldıracaktır.

Bu makalede önerildiği şekliyle MBS'de yapılacak değişiklikler hukuki belirliliğin yanında devletin saydamlığını, demokratik sistemin meşruiyetini ve vatandaşların devlete güvenini de artıracaktır.

¹⁴⁵ R Strohmeier, *Can official publishers win the trust of citizens?* (Publications Office of the European Union, 2016), <https://doi.org/10.2830/992659>.

Ek tablo**BİRKAÇ DEFA YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILAN KANUNLAR**

Sayı	Yürürlükten kaldırılan kanun	Sayı	Yürürlükten kaldıran kanunlar
6326	Petrol Kanunu	6491	Türk Petrol Kanunu
		2942	Kamulaştırma Kanunu
4040	Fevkalade Vaziyet Dolayısıyla Bazı Vergi ve Resimlere Zam İcrasına Dair Olan 3828 Numaralı Kanuna Ek Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		6802	Gider Vergileri Kanunu
		4223	Kahve ve Çay İhisarı Kanunu
748	Emvali Milliye ve Metrukeden veya Mazbut Vakıflardan, Bazı Müessesat ile Belediyelere Satılabilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun	5737	Vakıflar Kanunu
		5637	Uygulama İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun
2061	Türkiye Afyon Yetiştiriciler Birliği Hakkında Kanun	3298	Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun
		2253	Uyuşturucu Maddeler İhisarı Hakkında Kanun
78	1631 Sayılı Askeri Muhakeme Usulü Kanununun 40 ve 43 Üncü Maddelerinin Tadiline Dair Kanun	353	Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
		127	Askeri Yargıtay Kuruluşu Hakkında Kanun
112	23 Nisanın Milli Bayram Addine Dair Kanun	2739	Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun
		3806	Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun
5518	İş Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	275	Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu
		1475	İş Kanunu
907	Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İhisarı Kanunu Hakkındaki 26/2/1341 Tarih Ve 558 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun	3437	Tütün ve Tütün İhisarı Kanunu
		1499	Gümrük Tarifesi Kanunu
141	Bursa Merkez İlçesindeki Gedik ve Zeminlerin Tasfiyesine Dair Kanun	3194	İmar Kanunu
		2805	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler Ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun
132	Kıtaatı Askeriyeden Elbise Ve Teçhizatı Askeriyeleriyle Firar Eden Efradın Zaman İle Mükellefiyeti Hakkında Kanun	1631	Askeri Muhakeme Usulü Kanunu
		353	Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
5464	Hukuk Usulü Muhakemeleri Hakkındaki 1086 Sayılı Kanunun 81 ve 427 nci Maddeleriyle Aynı Kanunun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		6100	Hukuk Muhakemeleri Kanunu

	2606 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş Olan 8 ve 438 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun		
2514	Divanı Muhasebat Kanunu	5637	Uygulama İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun
		832	Sayıştay Kanunu
3828	Fevkalade Vaziyet Dolayısıyla Bazı Vergi ve Resimlere Zam İcrasına ve Bazı Maddelerin Mükellefiyet Mevzuuna Alınmasına Dair Kanun	4223	Kahve ve Çay İnhisarı Kanunu
		6802	Gider Vergileri Kanunu
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
1455	Askeri Memurlar Hakkında Kanun	926	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu
		6801	Askeri Memurların Subaylığa Nakilleri Hakkında Kanun
5524	Tescil Edilmeyen Birleşmelerle Bunlardan Doğan Çocukların Tesciline ve Gizli Kalmış Nüfus Vakalarının Cezasız Olarak Kaydına Dair Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		1587	Nüfus Kanunu
655	Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu	5373	Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri Birlikleri Hakkında Kanun
		5590	Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları, ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu
3518	Matbuat Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun	3552	Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilatı Hakkında Kanun
		5680	Basın Kanunu
237	Divanı Temyizi Askeri Teşkiline Dair Kanun	353	Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
		1631	Askeri Muhakeme Usulü Kanunu
4750	Bütçe Yılına Değiştirilmesi Üzerine, Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunlarında Değişiklik Yapılması ve Bunlara Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun	6802	Gider Vergileri Kanunu
		193	Gelir Vergisi Kanunu (GVK)
789	Maarif Teşkilatına Dair Kanun	2287	Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun
		3797	Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
1416	Harcırah Kanununa Ek Kanun	1309	Devlet Opera ve Balesi Personeli Hakkında Kanun
		2562	6245 Sayılı Harcırah Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

587	22/10/1339 Tarih ve 360 Numaralı Berri, Bahri Havai ve Jandarma Erkan, Ümera ve Zabitan ve Memurin Ve Mensubini Askeriye Maaşat Ve Tahsisatı Fevkaladeleri Hakkında Kanuna Müzeyyel Kanun	1455	Askeri Memurlar Hakkında Kanun
		1453	Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanun
752	Ziraat Makinalarinde ve Ziraatte İstimal Olunan Mevaddı Müştaiile ve Muharrike İle Müstahzaratı Kimyeviyeinin Rüşumu Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		1756	Ziraatte Kullanılan Bazı Maddelerin Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun
575	Damga ve Tuz Resimlerinin Tezyidine ve Pamuk ve Yünmensucattan İstihlak Resmi Alınmasına Dair Kanun	3078	Tuz Kanunu
		1499	Gümrük Tarifesi Kanunu
228	Cemiyetler Kanununa Ek 8 Sayılı Kanunun 1 İnci Maddesinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun	1630	Dernekler Kanunu
		648	Siyasi Partiler Kanunu
885	İşkân Kanunu	1499	Gümrük Tarifesi Kanunu
		2510	İşkân Kanunu
1718	Dahili İstihlak Vergisi Hakkında Kanun	6802	Gider Vergileri Kanunu
		2448	Dahili İstihlak Vergisi Kanununa Müzeyyel Kanun
1095	Samsun Limanının İnşası Hakkındaki 25/12/1926 Tarihli Kanunu Muaddil Kanun	1482	Demiryolları ve Limanları İle Su İşleri İçin 240 Milyon Liralık Tahsisat İtasına Ve Bu Miktarı Kadar Taahhüdât İcrasına Dair Kanun
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
6298	İş Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	1475	İş Kanunu
		275	Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu
1716	Umumi veya Mülhak Bütçeden Mübayaa Olunacak Otomobiller Hakkında Kanun	2708	Deniz Yolları ve A.K.A.Y. İşletme İdarelerinin Yaptıracağı Gemiler İçin 10.000.000 Liralık Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun
		3827	Nakil Vasıtaları Hakkında Kanun
1200	Ticaret ve Ziraat Vekaletlerinin Tevhidi ile İktisat Vekaleti Teşkilî Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		1910	Ziraat Vekaleti Teşkiline Dair Kanun
3045	Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası Teşkilat ve Orkestra Mensuplarının Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun	6940	Riyaseticumhur Senfoni Orkestrasının Kuruluşu Hakkında Kanun
		5441	Devlet Tiyatroları Personeli Hakkında Kanun

1845	Nakliye Vasıtaları Hakkındaki Kanuna Merbut Cetvelin Tadiline Dair Kanun	3827	Nakil Vasıtaları Hakkında Kanun
		2708	Deniz Yolları ve A.K.A.Y. İşletme İdarelerinin Yapıtacağı Gemiler İçin 10.000.000 Liralık Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun
1172	Posta Kanunu ile Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerini Muaddil Kanun	5584	Posta Kanunu
		2722	406 Numara ve 4/2/1340 Tarihli Telgraf ve Telefon Kanuna Müzeyyel Kanun
1905	22 Ocak 1962 Tarih ve 1 Sayılı Yasanın Değişik 1 İnci Maddesinin Değiştirilmesine Ait Yasa	3053	Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Ödenek ve Yollukları Hakkında Kanun
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
336	İhtiyacatı Umumiye İçin Celb Olunacak Madeni Boruların Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		2268	Umumi İhtiyacat İçin Hariçten Getirilecek Madeni Su Borularıyla Aksam ve Teferruatından Gümrük Resmi Alınmamasına Dair Kanun
2576	Gizli Nüfusların Yazımı Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		1587	Nüfus Kanunu
226	Harcırah Kanunundaki Bazı Unvanların Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Yeni Hükümler İlavesi Hakkında Kanun	1309	Devlet Opera ve Balesi Personeli Hakkında Kanun
		2562	6245 Sayılı Harcırah Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
1781	2 Mart 1972 Gün ve 1569 Sayılı Kanunla 1973 Yılına Ertelenmiş Bulunan Mahalli İdare Seçimlerinin Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		2033	1977 Yılı Haziran Ayında Yapılacak Olan Mahalli İdare Seçimlerinin 11 Aralık 1977 Tarihinde Yapılması Hakkında Kanun
628	Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun	3806	Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun
		2739	Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun
3459	Müze ve Rasathane Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		3656	Devlet Memurları Aylıklarının Tevhir ve Teadülü Hakkında Kanun
1061	24/3/1341 Tarih ve 587 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun	1453	Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanun
		1455	Askeri Memurlar Hakkında Kanun
4727	Tescil Edilmeyen Birleşmelerle Bunlardan Doğan Çocukların Tesciline ve Gizli Kalmış Nüfus Vak'alarının Cezasız Olarak Kaydına Dair Kanun	1587	Nüfus Kanunu
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun

3718	Sümerbank Sermayesine 19 Milyon 500 Bin Lira İlavesine ve 2262 Sayılı Kanunda Bazı Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6606	2262 Sayılı Sümerbank Kanununun 4852 Sayılı Kanunla Değiştirilen 4 üncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
8	3512 Sayılı Cemiyetler Kanununa Ek Geçici Kanun	1630	Dernekler Kanunu
		648	Siyasi Partiler Kanunu
6016	Askeri Memurlar Kanununun 8 İnci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	926	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu
		6801	Askeri Memurların Subaylığa Nakilleri Hakkında Kanun
1511	Harcırah Kanununa Ek Kanun	1309	Devlet Opera ve Balesi Personeli Hakkında Kanun
		2562	6245 Sayılı Harcırah Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
140	Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Dilekçeyle Başvuruları ve Dilekçelerin İncelenmesi ile Karara Bağlanması Düzenlenmesine Dair Kanun	5637	Uygulanma İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun
		3071	Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun
119	13/6/1946 Tarih ve 4936 Sayılı Üniversiteler Kanununun 115 Sayılı Kanunla Değiştirilen 38 İnci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun	1750	Üniversiteler Kanunu
		1187	4936 Sayılı Üniversiteler Kanununun 27/10/1960 Tarih ve 115 Sayılı Kanunla Değiştirilen 32 Ve 38 İnci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Bir Ek Ve İki Geçici Madde İlavesine Ve 7163 Sayılı Kanunun 19 Uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun
658	Kadastro Kanunu	1581	Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
362	12 Rebiülevvel Gecesiyle Gününün Milli Bayram Addine Dair Kanun	3806	Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun
		2739	Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun
1401	28/4/1304 Tarihli Alameti Farika Nizamnamesine Müzeyyel Kanun	551	Markalar Kanunu
		6591	28 Nisan 1304 Tarihli Alameti Farika Nizamnamesine Ek Kanun
2731	Bazı Maddelerden İstihlak Vergisi Alınması Hakkında Kanun	4939	Muamele Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına ve 2731 Sayılı Kanun Ve Ekleri Gereğince Bazı Maddelerde Alınan İstihlak Vergisinin Muamele Vergisi İle Birleştirilmesine Dair Kanun
		4223	Kahve ve Çay İnhisarı Kanunu
2523	Divanı Muhasebat Kadrosu Hakkında Kanun	3395	Milli Müdafaa İhtiyaçları İçin 125,5 Milyon Liraya Kadar Taahhüde Girişilmesine Dair Kanun
		3397	Divanı Muhasebat Teşkilat Kanunu
439	Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu	1702	İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun

		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
1711	Tasarruf Sandıkları Hakkında Kanun	5637	Uygulama İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun
		7129	Bankalar Kanunu
35	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	6456	Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
		3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
6652	Tescil Edilmeyen Birleşmeler ile Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız Tescili Hakkında Kanun	3488	Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun
		1587	Nüfus Kanunu
1871	14/6/1930 Tarihli ve 1718 Numaralı Dahili İstihlak Vergisi Kanununun 2 nci Maddesine Bir Fıkra ile Müstakil Bazı Maddelerin İlavesine Dair Kanun	2414	Dahili İstihlak Vergisi Hakkındaki 1718 Numaralı Kanunu Muaddil Kanun
		6802	Gider Vergileri Kanunu
795	Zafer Bayramı Kanunu	3806	Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun
		2739	Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun
	6 Teşrinievvel 1332 Tarihli Divanı Temyizi Askeri Hakkındaki Kanunu Muvakkat	353	Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
		1631	Askeri Muhakeme Usulü Kanunu
	İnhisarı Duhan Kanunu	3437	Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu
		1701	Tütün İnhisarı Kanunu

Not: Tablodaki veriler Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı'nın Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi (KAYSİS) ekibi tarafından KAYSİS'in alt modüllerinden olan Kamu Mevzuat Sistemi (KMS) çalışmaları sırasında 2014 yılında oluşturulmuştur. Verileri paylaşan Sadettin Kaya'ya teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin. “Yönetmelik İşlemlerinde Gerekçe İlkesi”. *Amme İdaresi Dergisi* 15, no. 2 (1982): 7-19.
- Antalya, Osman Gökhan. *Hukuk Teorisi Cilt: 1. 2. bs.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Aquinas, Saint Thomas. *Summa Theologica*. Christian Classics Ethereal Library, 1273. <https://www.ccel.org/ccel/aquinas/summa.html>.
- Araç, İbrahim, ve Şeref İba. “Türkiye’de yasa önerisi hazırlama ve norm koyma tekniği ve yasamacı mesleğinin nitelikleri üzerine”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58, no. 3 (2003). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36169>.
- Aristoteles. *Metafizik*. Çeviren Ahmet Arslan. 3. bs. İstanbul: Divan Kitap, 2021.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. “Legislation”. İçinde *Avrupa Birliği Terimleri Sözlüğü (Türkçe-İngilizce)*. Ankara: Matus Basımevi, 2009. https://www.ab.gov.tr/files/Sozluk/glossary_for_the_european_union.pdf.
- Aybay, Rona. “Uluslararası Antlaşmalar Konusunda Türk Hukukunun Önemli Bir Eksikliği: ‘Ön-Denetim’”. *Mülkiye Dergisi* 32, no. 258 (2008): 17-47.
- . “Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”. *TBB Dergisi*, no. 70 (2007): 187-213.
- Bailey, Gilbert. “The Promulgation of Law”. *American Political Science Review* 35, no. 6 (Aralık 1941): 1059-84. <https://doi.org/10.2307/1950547>.
- Bakırcı, Fahri. “Kod Yasa-Çerçeve Yasa Ayrımı Üzerine”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 3 (2005): 2-19. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000393.
- Baldwin, Robert, Martin Cave, ve Martin Lodge. *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*. Oxford University Press, 2011. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199576081.001.0001>.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. “Dünden Bugüne Başbakanlık (1920-2014)”. Ankara, 2014. https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/genel-mudurluk-yayinlar/basbakanlik__tarihi.pdf.
- Başlar, Kemal. “Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Anayasal Denetimi Üzerine”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 24, no. 1-2 (2004): 279-336.
- Bayram, Erdin. “Kanun Sistematğinde ‘Madde’”. *Yasama Dergisi*, no. 8 (2008): 22-43.

- Bilir, Faruk. “Anayasanın 90. Maddesinde Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Milletlerarası Andlaşmaların İç Hukuktaki Yeri”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2005): 77-107.
- Birkinshaw, Patrick. “Transparency as a Human Right”. İçinde *Transparency: The Key to Better Governance?*, editör Christopher Hood ve David Heald, 0. British Academy, 2006. <https://doi.org/10.5871/bacad/9780197263839.003.0003>.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi. “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler”. Ankara: T.C. Yargıtay Başkanlığı, 2020.
- Braithwaite, John. “Rules and Principles: A Theory of Legal Certainty”. *Australian Journal of Legal Philosophy* 27 (2002): 47-82.
- Canpolat, Önder. *Hukuki düzenleme tekniği, düzenleyici etki analizi (DEA) ve yasa yapım süreci*. Adalet Yayınevi, 2010.
- Cilavdaroğlu, Ahmet A. “Türkiye’de Parlamenter Sistemde Düzenleyici Etki Analizi Uygulamaları ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki Geleceği”. *Akdeniz İİBF Dergisi* 19, no. 2 (2019): 273-98. <https://doi.org/10.25294/auibfd.543077>.
- Cumhurbaşkanlığı. “Mevzuat Bilgi Sistemi”, 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/hakimizda>.
- Çağlar, Selda. *Hukuk Devletin Hukuki Belirlilik İlkesi Üzerinden Değerlendirilmesi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2013.
- Çaptuğ, Mehpare. “Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 17 (2021): 133-60. <https://doi.org/10.18771/ndergi.957891>.
- Çoban, Mustafa, Afsun Ezel Esatoğlu, ve Mustafa Cumhur İzgi. “Türkiye’de evde sağlık ve bakım hizmetleri uygulamalarının mevzuat içindeki tarihsel değişimi”. *Türkiye Biyoetik Dergisi* 1, no. 3 (2014): 154-76.
- Dâver, Bülent. “Kanunla İlgili Meseleler”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 16, no. 4 (1961): 217-46. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000805.
- Devellioğlu, Ferit. “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat”. İçinde *Mevzuat, Vaz*, 637, 1140. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2003.
- Dikmen, Pınar. *Uluslararası Andlaşmaların Anayasaya Uygunluk Denetimi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Dinçer, Güven. “Kanunlarımız ve Kanunlarımızın Yeniden Derlenmesi ve Düzenlenmesi”. İçinde *Hukukta Siberetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri*, 180-97. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi, 1975.

Doğan, D. Mehmet. “Büyük Türkçe Sözlük”. İçinde *Mevzuat*, 910. Ankara: Vadi Yayınları, 2003.

Donelan, Edward. *Regulatory Governance: Policy Making, Legislative Drafting and Law Reform*. Palgrave Macmillan, 2022.

DPT. *Kanunların ayıklanması derlenmesi ve yürürlükte olanların tesbiti hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1983.

———. *Türk Mevzuatının Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili İlkeler Öneriler*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1983.

Duru, Ahmet Alptekin. “Yerel Yönetimlerce Çıkarılan Yönetmeliklerin Yayım ve Kalite Sorunu”. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 5, no. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi: Krizler, Belirsizlikler ve Arayışlar Özel Sayısı (2021): 147-78. <https://doi.org/10.33399/biibfad.1029309>.

E.2015/41, K.2017/98, RG 3.8.2017 – 30143 (Anayasa Mahkemesi 2017).

E.2017/156, K.2019/37, RG 25.7.2019 – 30842 (Anayasa Mahkemesi 2019).

E.2017/162, K.2018/100, RG 3.1.2019 – 30644 (Anayasa Mahkemesi 2018).

E.2018/31, K. 2020/38, RG 11.11.2020 – 31301 (Anayasa Mahkemesi 2020).

E.2018/88, K.2020/24, RG 22.7.2020 – 31193 (Anayasa Mahkemesi 2020).

E.2018/127, K.2021/18, RG 17.6.2021 – 31514 (Anayasa Mahkemesi 2021).

E.2019/13, K.2021/31, RG 2.7.2021 – 31529 (Anayasa Mahkemesi 2021).

E.2019/31, K. 2020/5, RG 13.5.2020 – 31126 (Anayasa Mahkemesi 2020).

E.2020/1, K. 2020/63, RG 1.12.2020 – 31321 (Anayasa Mahkemesi 2020).

E.2022/47, K. 2023/124, RG 27.9.2023 – 32322 (Anayasa Mahkemesi 2023).

E.2022/50, K. 2022/107, RG 27.12.2022 – 32056 (Anayasa Mahkemesi 2022).

E.2022/98, K. 2022/150, RG 3.3.2023 – 32121 (Anayasa Mahkemesi 2022).

E.2022/110, K. 2023/115, RG 19.9.2023 – 32314 (Anayasa Mahkemesi 2023).

E.2022/115, K. 2023/52, RG 27.9.2023 – 32322 (Anayasa Mahkemesi 2023).

E.2023/81, K.2023/184, RG 21.12.2023 – 32406 (Anayasa Mahkemesi 2023).

E.2023/127, K.2024/105, RG 5.7.2024 – 32593 (Anayasa Mahkemesi 2024).

E.2023/129, K.2023/206, RG 19.1.2024 – 32434 (Anayasa Mahkemesi 2023).

E.2023/162, K.2024/20, RG 3.4.2024 – 32509 (Anayasa Mahkemesi 2024).

- Eder-Rieder, Maria. “Avusturya’da Kanunla Düzenlemelerin Tasarımı İçin Hukuki Kurallar”. İçinde *Karşılaştırmalı Hukukta Yasa Yapma Tekniği*, editör Yener Üner, 299-334. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/545.pdf>.
- Ekici, Birol. *Düzenleyici etki analizi: kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik ve diğer düzenlemelerde uygulanması*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı yayınları. Gaziosmanpaşa, Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2006.
- Em, Ali. *Kanunların ve idari düzenleyici tasarrufların yapım tekniği*. Turhan Kitabevi, 2003.
- Esen Arnwine, Selin, ve Bahadır Yeşilırmak. “Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda ve Türkiye’de Torba Kanun”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72, no. 2 (2023): 643-90. <https://doi.org/10.33629/auhfd.1280579>.
- EU. “Codification”. European Union - EUR-Lex, 2024. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/codification.html>.
- . “Consolidation”. European Union - EUR-Lex, 2024. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/consolidation.html>.
- Fuller, Lon L. *The Morality of Law*. Revised edition. New Haven: Yale University Press, 1969.
- Garner, Bryan A., ed. *Black’s Law Dictionary*. 8. bs. St. Paul, MN: Thomson West, 2004.
- Göktürk, Hüseyin Avni. “Kanunlarımızın Yayım Vasıtalarında Ahenksizlik”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1, no. 3 (1943): 437-49. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000052.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*. 4. bs. Bursa: Ekin, 2021.
- . “Türkiye’de Bir Bilinmeyen: Isdar”. İçinde *Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, 2:897-950. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2013.
- Gözler, Kemal, ve Gürsel Kaplan. *İdare Hukuku Dersleri*. 23. bs. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2021.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*. 32. bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 2010.
- Gülçür, Abdulkadir. “AİHM ve Türk Anayasa Mahkemesi’nin Kararları Işığında Hukuki Kesinlik (Belirlilik) İlkesinin İncelenmesi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 24, no. 1 (18 Temmuz 2018): 149-75. <https://doi.org/10.33433/maruhad.445662>.

- Hirş, Ernst Eduard. “Hukuk Bir Bilim Kolu mudur?” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1 (01 Mart 1944): 19-61. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000045.
- İba, Şeref. “Karşılaştırmalı Bir Parlamento Hukuku Analizi: ‘Torba Kanun’ Nedir, Ne Değildir?” *Adalet Dergisi*, no. 72 (2024): 65-84.
- . “Türk Parlamento Hukukunda Yasama Tefsiri”. *Ombudsman Akademik* 9, no. 17 (2023): 43-62.
- . “Ülkemizde ‘torba kanun’ ve ‘temel kanun’ uygulamaları”. *Ankara Barosu Dergisi*, no. 1 (2011): 197-202.
- İlkorkor, Yunus Emre, ve Efsun Güneri. “Takvim-i Vekayi’den Resmî Gazete’nin Mobil Uygulamasına: İkinci Asrına Yaklaşırken Resmî Gazeteciliğimizin Gelişimi”. *Adalet Dergisi*, no. 72 (2024): 375-429. <https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1484045>.
- Jamar, Steven D. “The Human Right of Access to Legal Information: Using Technology To Advance Transparency and the Rule of Law”. *Global Jurist Topics* 1, no. 2 (2001). <https://doi.org/10.2202/1535-167X.1032>.
- “Kanun”. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 24:323-24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kanun--hukuk>.
- Kaplan, İbrahim. “Kanun Yapma San’atı ve Tekniği”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 47, no. 1 (1992): 99-101. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001539.
- Köksal, Aydın. “Hukukta Bilgisayar Kullanımı, Kazanılabacaklar, Yitirilecekler, Etkileşmeler”. İçinde *Hukukta Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri*, 331-48. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi, 1975.
- La République française. “Légifrance - Le service public de la diffusion du droit”, 2024. <https://www.legifrance.gouv.fr/>.
- Légifrance. “Guide de légistique”. Erişim 23 Temmuz 2024. <https://www.legifrance.gouv.fr/contenu/menu/autour-de-la-loi/guide-de-legistique>.
- Legislative Services Branch. “Consolidated Federal Laws of Canada, Consolidated Acts”. Government of Canada Justice Law Website, 2024. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/ImportantNote/>.
- Leonhard, Rudolf. “The Vocation of America for the Science of Roman Law”, 1913.
- Martin, E. A. *Oxford Dictionary of Law*. 5. bs. Oxford Paperback Reference. Oxford [England]: Oxford University Press, 2003.
- Maxeiner, James R. “Legal Certainty: A European Alternative to American Legal Indeterminacy”. *Tulane Journal of International and Comparative Law* 15, no. 2 (2007 2006): 541-608.

- Maxeiner, James R. “Legal Indeterminacy Made in America: U.S. Legal Methods and the Rule of Law” 41, no. 2 (2007).
- McKean, Frederick. “The Presumption of Legal Knowledge”. *Washington University Law Review* 12, no. 2 (1927): 96-107.
- Merdanoğlu, Hüsnü. “Hukuk Metinlerimizin Sorunları ve Çözüm Yolları”. *Amme İdaresi Dergisi* 27, no. 1 (1994): 107-27.
- Mevzuat Bilgi Sistemi. “25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu”. Erişim 09 Eylül 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4342&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- Mevzuat Bilgi Sistemi. “Mevzuat Külliyatı Araştırma Kılavuzu”. Erişim 23 Temmuz 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/hakkimizda>.
- Mommers, Laurens. “Access to Law in Europe”. İçinde *Innovating Government: Normative, Policy and Technological Dimensions of Modern Government*, editör Simone van der Hof ve Marga M. Groothuis, 383-98. The Hague, The Netherlands: T.M.C. Asser Press, 2011. https://doi.org/10.1007/978-90-6704-731-9_21.
- Narinen v. Finland, No. 45027/98 (ECtHR 01 Haziran 2004).
- Narmanlıoğlu, Ünal. “Kanunun Anlam Bakımından Uygulanması”. İçinde *Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan*, 93-118. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001.
- Neziroğlu, İrfan, ve Fahri Bakırcı, ed. *Kanun Yapım Süreci Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2011. <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/d860a20b-d9d8-4289-bb9e-f16a72cfeffd.pdf>.
- OECD. “Kamu Yönetimi İlkeleri”. Paris, 2023. <https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023-edition-TUR.pdf>.
- Office of the Law Revision Counsel of the United States House of Representatives. “Positive Law Codification”, 2024. <https://uscode.house.gov/codification/legislation.shtml;jsessionid=D0CE744E5E463C3C74564D852EAD4F50>.
- Ormanoğlu Duranlıoğlu, Hatice Derya. “Devlet Başkanının Kanunları Geri Gönderme Yetkisi ve Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yetkinin Değişen Niteliği”. *Adalet Dergisi* 2, no. 73 (2024): 403-24. <https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1573553>.

Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku: 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş*. 18. bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.

Özdemir, Birol. “Mevzuatı Muhafazadan Mevzuat Yönetimine”. *Yasama Dergisi*, no. 15 (2010): 49-64.

Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 15. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

Özkul, Fatih. “Güncel Gelişmeler Işığında Anayasa Mahkemesi’nin Türk Hukuk Sistemindeki Önemi ve Kararlarının Bağlayıcı Olma Zorunluluğu Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yaşar Hukuk Dergisi* 6, no. 2 (2024): 235-88.

Popelier, Patricia. “Five Paradoxes on Legal Certainty and the Lawmaker”. *Legisprudence* 2, no. 1 (2008): 47-66. <https://doi.org/10.1080/17521467.2008.11424673>.

———. “Legal Certainty and Principles of Proper Law Making”. *European Journal of Law Reform* 2, no. 3 (2000): 321-42.

“Recommendation of the Council on Access to Justice and People-Centred Justice Systems”. OECD Legal Instruments, 12 Temmuz 2023. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0498>.

Savcı, Bahri. “‘Kanun Tekniği ile İlgili Meseleler’ Üzerinde Bir Seminer”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 16, no. 4 (1961): 205-15. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000797.

Savigny, Friedrich Karl von. *System of the Modern Roman Law*. Çeviren William Holloway. C. 1. Madras: J. Higginbotham, 1867.

Saymen, Ferit. “Matlablar Kanun Mudur?” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 10, no. 3-4 (1945): 565-78.

Senato della Repubblica. “Regole e raccomandazioni per la formulazione tecnica dei testi legislativi”. Erişim 22 Temmuz 2024. <https://www.senato.it/istituzione/redazione-dei-testi-legislativi>.

Sılay, Yunus Emre, Yunus Emre İlkorkor, Efsun Güneri, Muhammed Enes Akkuş, Vahap Sayın, Selim Ümit, ve Adem Sağlık, ed. *İstiklal Harbi Döneminde Resmî Gazete’de Yayımlanmayan 205 Kanun*. 1. baskı. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, 2020.

Söyler, Yasin. “Karşılaştırmalı Hukukta Resmî Gazeteler ve Hukuki Güvenlik İlkesi”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 2 (2016): 107-34.

———. *Mevzuat Yapım Hukuku ve Başbakanlığın Hukuksal Rolü*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2016.

Söyler, Yasin, ve Muhammet Atabey. *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kanun ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Külliyyatı Özeti (09.07.2018 - 03.03.2023)*. Ankara: Adalet Yayınları, 2023.

Strohmeier, R. *Can official publishers win the trust of citizens?* Publications Office of the European Union, 2016. <https://doi.org/10.2830/992659>.

———. *The contribution of official gazettes to the creation of a European legal space*. Publications Office of the European Union, 2019. <https://doi.org/doi/10.2830/60908>.

“Summaries of EU Legislation - EUR-Lex”. Erişim 07 Eylül 2024. <https://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>.

Şirin, Tolga. “İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunması İçin Sözleşme’nin Türkçe Çevirisi Sorunu”. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 9, no. 1 (2021): 1-64. <https://doi.org/10.26650/JPLC2020-xxxxxx>.

———. *Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı*. 2. bs. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Şirin, Tolga, ve Necdet Umut Orcan. “İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukukta Uygulanmasının Önündeki Pratik Güçlükler: İlgili Uluslararası Normu Bulma ve Türkçeleştirme Sorunu”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80, no. 1 (2022): 273-97.

Tanrıverdi, Ayşe Almila. “İdare Hukukunda Gerekçe İlkesi ve Sağladığı Hukuki Koruma”. *Kırıkkale Hukuk Mecmuası* 3, no. 2 (2023): 551-80. <https://doi.org/10.59909/khm.1357385>.

Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary, No. 37374/05 (ECtHR 14 Nisan 2009).

TBMM. *Kanun başlıklarıyla fasıl unvanları ve haşiyeler hakkında TBMM kararı*. RG 4.2.1944 – 5621, 1944. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5621.pdf>.

TDK. “vaz”. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 03 Ekim 2023. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=vaz>.

Teziç, Erdoğan. “Cumhurbaşkanının Geri Gönderme Yetkisi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 52, no. 1-4 (2011): 101-16.

———. “Torba Kanun”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (2015): 3-10.

———. *Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1972.

The Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1), No. 6538/74 (ECtHR 26 Nisan 1979).

- Tögel, Akif. *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Kanun Kavramı*. 1. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Türk Hukuk Kurumu. “Mevzu hukuk”. İçinde *Türk Hukuk Lûgatı*, 233. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998.
- . “Mevzu, mevzuat”. İçinde *Türk Hukuk Lûgatı*, 233. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998.
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. “Hukuk Sözlüğü”, 2024. <https://sozluk.adalet.gov.tr/K/%C3%96zg%C3%BCI%20TEPEC%C4%B0K>.
- UK Government. “Guide to Revised Legislation”, 2013. https://www.legislation.gov.uk/pdfs/GuideToRevisedLegislation_Oct_2013.pdf.
- Uluğ, Feyzi. *Mevzuat Hazırlama Tekniği*. Ankara: İM Eğitim Araştırma Yayın, 1986.
- United States Government Publishing Office. “Statute Compilations”, 2024. <https://www.govinfo.gov/help/comps>.
- Ülken, Hilmi Ziya. “Giorgio Del Vecchio: Hukuk Felsefesi Dersleri”. *İstanbul University Journal of Sociology* 2, no. 7 (1952): 153-57.
- Üner, Yener, ed. *Kanun Yapma Tekniği*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/545.pdf>.
- Venedik Komisyonu. “Report on the rule of law - Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session”. Strazburg: Avrupa Konseyi, 04 Nisan 2011. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e).
- Yılmaz, Halit. “Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Konu Bakımından Yetki Sınırları”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78, no. 1 (2020): 225-63.
- Yüksel, Nahit. “Türk Parlamento Hukukunda ‘Çerçeve’ Kanunları Adlandırma Yöntem ve Sorunları”. *Yasama Dergisi*, no. 26 (2014): 31-63.

